

ALSÓMOC SOLÁD KÖZSÉG

TERMÉSZETVÉDELMI ALAPTERVE

2016–2021

A természeti örökség megőrzésének és
fenntartható hasznosításának helyi szintű feladatai

Megbízó: Alsómocsolád Község Önkormányzata

Megbízó képviselője: Dicső László polgármester

2016

Megbízott: Izra Bt. (2600 Vác Fűz utca 3/b)

Megbízott szakmai témafelelőse: Dr. Kiss Gábor

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4		
A települési természetvédelmi alapterv helye a természetvédelmi tervek rendszerében	4		
Természetvédelmi alaptervek, stratégiák, programok	4		
Természetvédelmi kezelési tervek	5		
Terület- és településfejlesztési koncepciók, programok, terület- és településrendezési tervek	6		
Környezetvédelmi programok	6		
A települési természetvédelmi alapterv készítésének célja és feladatai	6		
1. ÁLLAPOTFELMÉRÉS – ÁLLAPOTÉRTÉKELÉS	8		
1.1. Alsómocsolád természeti-táji környezete	8		
1.2. A természetvédelem jelenlegi helyzete	14		
1.2.1. Nemzetközi és országos szintű védelem	14		
1.2.1.1. Natura 2000 területek	14		
1.2.1.2. Országos jelentőségű védett természeti területek	15		
1.2.1.3. Védett növény- és állatfajok	15		
1.2.1.4. Védett életközösségek	15		
1.2.1.5. Ex lege” védett természeti területek és értékek	15		
1.2.1.6. Az Országos Ökológiai Hálózat térségi és helyi szintű elemei, természeti területek	17		
1.2.2. Helyi szintű védelem	19		
1.2.2.1. Helyi jelentőségű védett természeti területek és értékek	19		
1.2.3. Egyéb természetvédelmi jellegű kezdeményezések: natúrparkok	19		
1.2.3.1. Natúrparkok Magyarországon	19		
1.2.3.2. A Hét patak gyöngye Natúrpark	21		
1.3. Nem védett természeti értékek és területek	21		
1.3.1. Földtani és felszínalaktani értékek	21		
1.3.2. Talajtani értékek	22		
1.3.3. Vízparti értékek	23		
1.3.4. Növény- és állattani értékek, értékes élőhelyek	23		
1.3.5. A település zöldfelületi rendszerének egyéb értékes elemei	26		
1.3.6. Tájképi értékek	32		
1.3.7. Kultúrtörténeti értékek	33		
1.4. A természeti és táji örökség megőrzése érdekében tett helyi szintű intézkedések	35		
1.4.1. A természeti örökség bemutatása, környezeti nevelés	35		
1.4.2. Szakember-ellátottság, szakmai partnerek	37		
1.4.3. A természetvédelmi feladatok ellátásának pénzügyi vonatkozásai	37		
1.5. Összefoglalás: érték- és probléma-kataszter	39		
2. TERMÉSZETVÉDELMI PROGRAM: CÉLOK, ELÉRNI KÍVÁNT CÉLÁLLAPOTOK, CSELEKVÉSI PROGRAMOK	41		
2.1. Természetvédelem a helyi közösségekkel, a helyi közösségekért – alapvetések	41		
2.2. A természeti-táji örökség megőrzését szolgáló programok	41		
2.2.1. Védelemre érdemes természeti területek és értékek helyi szintű védetté nyilvánítása	41		
2.2.2. Természetvédelmi kezelési feladatok ⁵	42		
2.3. A természeti-táji örökség fenntartható hasznosítását szolgáló programok	45		
2.3.1. A helyi védett és egyéb értékes természeti területek turisztikai és környezeti nevelési célú komplex fejlesztési programja	45		
2.4. A megvalósítás eszközei	49		
2.4.1. Igazgatási és hatósági feladatok	49		
2.4.2. Intézményhálózat fejlesztése, szakember-ellátottság javítása	50		
2.4.3. Természetvédelmi témájú kutatási, tervezési és képzési jellegű feladatok	52		
2.4.4. Táji léptékű együttműködések	54		
2.4.5. Pénzügyi források biztosítása	56		
MELLÉKLET	57		

■ BEVEZETÉS

■ A települési természetvédelmi alapterv helye a természetvédelmi tervek rendszerében

Hazánkban a természetvédelmi tervezés jogszabályi háttere és módszertana meglehetősen kiforrott, az ágazat hierarchikus tervezési rendszerének kialakítása alapszinten megrekedt. Több olyan tertvítvűpűs létezik, amely – ajánlott vagy kötelező jelleggel – természetvédelmi tematikájú fejezetet is tartalmaz, azonban ezek nem alkotnak egységes szemléletű, hierarchikus felépítésű rendszert, és a készítésükre vonatkozó előírások (pl. tartalmi követelmények) is csak részben egyértelműek.

Tisztán természetvédelmi vonatkozású kérdéseket feldolgozó tervek a

- **természetvédelmi alaptervek, stratégiák, programok,**
- **természetvédelmi kezelési tervek,** valamint
- az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekre vonatkozóan a **Natura 2000 területek fenntartási tervei.**

Egy-egy munkarészükben természetvédelmi témákat érintenek a

- **terület- és településfejlesztési koncepciók, programok,**
- **terület- és településrendezési tervek,** valamint a
- **környezetvédelmi programok.**

■ Természetvédelmi alaptervek, stratégiák, programok

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) 53. §-a előírta, hogy a természet hosszú távú megőrzése érdekében – a Nemzeti Környezetvédelmi Program (a továbbiakban: NKP) részeként – **Nemzeti Természetvédelmi Alaptervet** (a továbbiakban: NTA) kell készíteni.

Az NTA célja

„a természet védelmével, a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos állami feladatok és politika meghatározása, a természeti és táji értékek, természetes élőhelyek, vadon élő növény- és állatfajok, valamint más természeti értékek felmérésének, értékelésének, védelmének és helyreállításának biztosítása, az ezzel kapcsolatos tevékenységek összehangolása”.

Az NTA tartalmazza:

- a) az ország természeti területei állapotának általános leírását, a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából jelentős folyamatok, tevékenységek meghatározását;
- b) a természeti értékek és területek megóvására vonatkozó általános követelményeket, ágazati és ágazatközi feladatokat;
- c) a védett természeti értékek és területek megóvásának, továbbá újabb védett természeti területek létesítésének hosszú és középtávú szempontjait;
- d) az ökológiai hálózat és az ökológiai (zöld) folyosók kialakításának és fenntartásának hosszú és középtávú szempontjait;
- e) az érzékeny természeti területek, rendszerek kialakításának és fenntartásának hosszú és középtávú szempontjait;
- f) a természet védelmének az a) - e) pontokhoz kapcsolódó legfontosabb feltételrendszereit, intézkedési elveit;
- g) a természet védelme kutatás-fejlesztési, oktatási, bemutatósi, népszerűsítési feladatainak hosszú és középtávú programját;
- h) a természeti értékek és területek megfigyelését, adatgyűjtését, nyilvántartását és értékelését végző rendszer kiépítésének és fenntartásának elveit.

Az NTA-ben foglalt feladat-meghatározások alapját a Tvt., a Nemzeti Természetmegőrzési Koncepció és a Nemzeti Biodiverzitás-megőrzési Stratégia, továbbá a hatályos nemzetközi egyezmények, stratégiák, magas szintű deklarációk,

továbbá környezet- és természetvédelmi világszervezetek (UNEP, IUCN stb.) szakmai programjainak irányelvei képezik. Az NTA nem pótolja, csupán kiegészíti a fenti magas szintű jogszabályokat és dokumentumokat.

Az első NKP – és annak részeként az NTA – tervezési időszaka 1997-2002 (6 év) volt. A jelenleg hatályos nemzeti programok – NKP-IV., illetve **NTA-IV.** – tervezési időszaka **2015-2020.** A természetvédelem országos szintű tervezési dokumentumát az Országgyűlés 2015 tavaszán fogadta el.

A decentralizáció (Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!) és a szubszidiaritás (döntéshozatal minél közelebb az érintettekhez) elveinek megfelelően a környezet- és természetvédelmi tervek **több szinten** készülhetnek. A Tvt. előírása szerint a környezetvédelmi és vízügyi miniszter az NTA végrehajtása érdekében, szükség szerint kezdeményezheti

- regionális,
- adott tájra vagy védett természeti területre,
- természeti értékekre vonatkozó

természetvédelmi terv elkészítését. Tudomásunk szerint az országos természetvédelmi hatóságok szervezésében **regionális és helyi szintű természetvédelmi alaptervek** (stratégiák, koncepciók, programok) **még nem készültek.**

Hazánkban eddig kizárólag a Tolna megyei Dombóvár város önkormányzata készített helyi szintű természetvédelmi alaptervet: első alkalommal a 2004-2009-es időszakra, majd ezt követően 2015-2020-as tervezési időszakkal határozták meg a természeti örökség megőrzésének helyi szintű feladatait. Ez alapján került sor Dombóvár Város helyi jelentőségű természeti értékeinek védelméről szóló 10/2004. (IV.19.) rendelet elfogadására, majd 2016. év elején a rendelet átfogó módosítására. Kistélepülések között Alsómocsolád lesz az első, amely rendelkezni fog ezzel a tervtípussal.

■ Természetvédelmi kezelési tervek

A **természetvédelmi kezelési terv** a védett természeti terület és természeti értékei felmérését és nyilvántartását, megővését, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenységet, továbbá a tervezési területen tartósan fennmaradó, vagy a jövőben várható gazdasági, gazdálkodási tevékenységeket és az azokra vonatkozó előírásokat magába foglaló terv.

A kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról a **30/2001-es KöM rendelet** vonatkozik. Ezen jogszabály 2. § (1) bekezdése szerint „*a természetvédelmi kezelési terv elkészítése annak a nemzeti park igazgatóságának a feladata, amelynek az illetékességi területén a tervezési terület található*”.

Az országosan védett természeti területek kezelési terveinek elkészítése a rendelet hatályba lépését követően megkezdődött.

A helyi jelentőségű védett természeti területekre vonatkozóan szintén kötelező jelleggel el kell készíteni a kezelési terveket. A hatályos jogszabályok szerint **valamely természeti terület védetté nyilvánításának előfeltétele a kezelési terv elkészítése.** Ennek a feladatnak a megvalósítása a védetté nyilvánítást kezdeményező és lefolytató önkormányzatokra hárul, amelyeknek ehhez gyakran nincs meg az eredményes végrehajtáshoz szükséges szakmai háttere.

A természetvédelmi kezelési tervekhez vonatkozó ezen szabályozás a kistélepülések esetében – elsősorban pénzügyi okok miatt – jelentősen nehezíti az új helyi jelentőségű természetvédelmi területek és természeti emlékek védetté nyilvánítását. Ennek áthidalására alakult ki az a gyakorlat, hogy a **helyi védelmi rendeletben a védetté nyilvánítás során kezelési irányelvek kerülnek meghatározásra, míg a kezelési terv megalkotására ezt követően, az anyagi lehetőségek függvényében kerül sor.**

■ Terület- és településfejlesztési koncepciók, programok, terület- és településrendezési tervek

A különböző szintű természetvédelmi alaptervek, stratégiák, programok javaslatai, előírásai legeredményesebben a jogszabályok által pontosan szabályozott terület- és településrendezési tervekbe – és az azokat megelőzően készülő fejlesztési koncepciókba, programokba – beépülve érvényesülhetnek.

Országos tapasztalat, hogy a fejlesztési és rendezési tervek során nem minden esetben érvényesülnek a természet- és tájvédelmi szempontok, aminek oka esetenként a szakági tervezői egyeztetés megkerülése, részben a magasabb szintű tervek (pl. kezelési tervek) hiánya.

Alsómocsolád Község Önkormányzata 2010-ben készítette el a község településszerkezeti tervének, helyi építési szabályzatának és szabályozási tervének felülvizsgálatát. A településszerkezeti tervet a Képviselő-testület 194/2010.(XI.04.) sz. határozatával, a HÉSZ-t és a szabályozási tervet 8/2010.(XI.04.) sz. rendeletével fogadta el. A településrendezési eszközök azóta több részterület vonatkozásában módosításra kerültek, legutóbb 2016. februárjában négy terület módosítása mellett döntött a képviselőtestület. A helyi építési szabályok országos viszonylatban is példaértékű módon, telek szinten elérhetők a község honlapján keresztül.

■ Környezetvédelmi programok

A **környezetvédelmi programok** – a jogszabályi előírásoknak megfelelően – **országos, megyei, kistérségi és települési szinten** készülnek, a kistérségi program kivételével kötelező jelleggel. A Tvt. útmutatást csak a települési környezetvédelmi programok tartalmi követelményeire vonatkozóan tartalmaz (41. § (3) bekezdés). Ebben nem szerepel, hogy a programban kötelező jelleggel kell foglalkozni a természet védelmével. Ennek ellenére a környezetvédelmi programokban – az NKP szerkezetének megfelelően – jellemzően helyet kap egy **„Élővilág és táj” című fejezet**.

A környezetvédelmi programok készítését a legritkább esetben előzik meg tényleges kutatások, jellemzően csak a meglévő adatok és információk felhasználásával készülnek. A programokban foglaltak végrehajtása –, azok elfogadását követően – kötelező jellegű feladat.

Alsómocsolád rendelkezik hatályos környezetvédelmi programmal, melyet a képviselőtestület a 164/2010. (IX. 21.) sz. határozatával hagyott jóvá.

■ A települési természetvédelmi alapterv készítésének célja és feladatai

A települési szintű természetvédelmi alapterv készítése – a környezetvédelmi programmal ellentétben – **nem kötelező jellegű feladat** a települési önkormányzatok számára.

A települési alapterv a **természeti örökséggel való ésszerű és fenntartható gazdálkodás egyik eszköze**, amely elősegíti a helyi lakosság kedvező életminőségéhez nagyban hozzájáruló és közvetve gazdasági hasznot is hozó (pl. ökoturizmus) **természeti örökség hosszú távú megőrzését**. Hatékony eszköz

- a nemzetközi, országos és regionális szinten prioritásnak tekintett környezeti problémák megoldására, amelyek hatásterülete gyakran azért olyan kiterjedt, mivel a kezdetben helyi szintű probléma kezelésére valamilyen oknál fogva nem került sor;
- a helyi szinten legfontosabbnak tartott, helyi szintű intézkedéseket igénylő problémák kezelésére;
- a települési önkormányzatok számára a természetvédelemmel kapcsolatos, a Tvt. és végrehajtási rendeletei által meghatározott helyi szintű feladatok közötti eligazodásra;
- a környezet tervszerű alakítására, ami elengedhetetlen a kárelhárításnál nagyságrendekkel olcsóbb megelőzés elvének érvényesüléséhez;
- a természeti örökséggel való ésszerű és fenntartható gazdálkodás szakszerű megalapozására, tervezésére.

Alsómocsolád Község Természetvédelmi Alapterve (a továbbiakban Alapterv) készítésének az önkormányzat által megfogalmazott **rövidtávú célja**

- a helyi értékvédelmi rendelet felülvizsgálatának szakmai megvalósítása,
- a település gyalogos és kerékpáros túraútvonal-hálózatának fejlesztése, a Hét patak gyöngye Natúrpark többi településéhez való kapcsolódás erősítése, valamint
- a természetvédelmi fejlesztések keretrendszerének létrehozása, hivatkozási alap megteremtése az önkormányzat által a jövőben benyújtandó hazai és Európai Unió pályázatokhoz.

Az Alapterv tervezési időszaka – az NTA-IV. 6 éves időtartamával összhangban – **2016-2021**. Ez a tervezési időszak összhangban van az Európai Unió 2014-2020-as pénzügyi tervezési időszakával, figyelembe véve a pályázatok tényleges megvalósulását is. A Tvt. vonatkozó előírásával összhangban az alapterv elfogadása önkormányzati rendeletben történik.

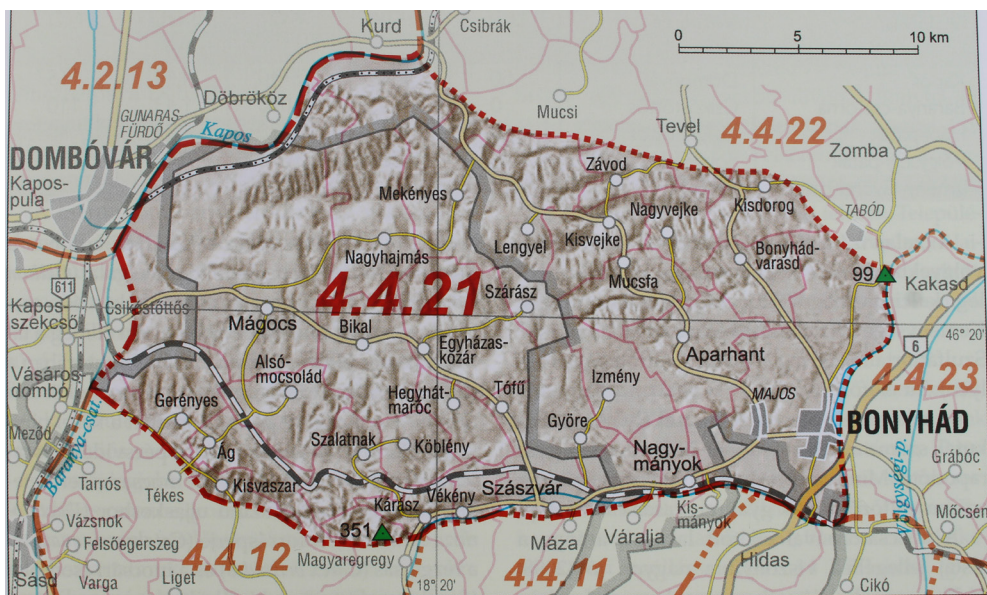
1. ÁLLAPOTFELMÉRÉS – ÁLLAPOTÉRTÉKELÉS

1.1. Alsómocsolád természeti-táji környezete

Tájföldrajzi helyzet

Alsómocsolád közigazgatási területe a **Dunántúli-dombság** természetföldrajzi nagytájhoz, azon belül a **Mecsek és Tolna-Baranyai-dombvidék** középtájhoz tartozik. Kistáji szinten a tájföldrajzi szakemberek a **Völgységhez** (kódszám: 4.4.21) sorolják ezt a területet (1. ábra).

A Völgységet nyugatról az Észak-Zelic (4.4.41), délnyugatról a Baranyai-Hegyhát (4.4.12), délkeletről a Mecsek (4.4.11), keletről a Szekszárdi-dombság (4.4.23), északkeletről a Tolnai-Hegyhát (4.4.22), északnyugatról a Dél-Külső-Somogy (4.2.13) kistájak határolják.

1. ábra. A Völgység kistáj

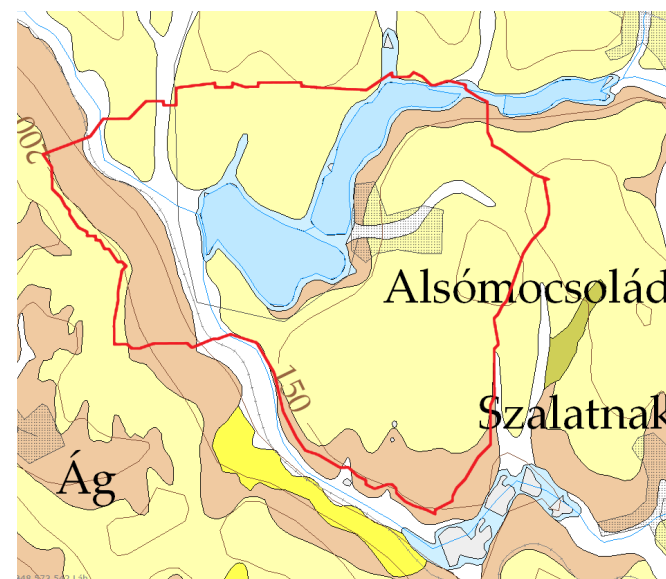
Forrás: Dövényi Zoltán (szerk.) (2010): Magyarország kistájainak katasztere

Ugyanakkor a helyiek tájhoz való kötődésüket tekintve nem völgyeségi, hanem **hegyháti identitással** rendelkeznek¹.

Közettani adottságok

A terület nagyobb részét a pleisztocén korban keletkezett **löss és löszös üledékek** borítják (2. ábra), melyek vastagsága 10-40 méter között változik. A vízfolyások völgyében szintén fiatal, **iszapos, agyagos jellegű üledékek** halmozódtak fel változó vastagságban. A felszíni képződmények alatt jellemzően több mint 100 méter vastagságban, részben pleisztocén, részben pliocén kori üledéksor húzódik. Az 500-800 méter mélységben húzódó, törésvonalakkal erősen felszabdalt alaphegységet triász időszi, részben karbonátos képződmények alkotják.

A löszet több helyen bányászták, illetve bányásszák (a közigazgatási terület É-i részén), amire a kisebb-nagyobb bányagödrök utalnak.

2. ábra. Alsómocsolád környékének földtani térképe

Forrás: Magyar Földtani és Geofizikai Intézet (<http://map.mfgi.hu/fdt100/>)

¹ A természetföldrajzi tájbeosztás a Völgységtől délre húzódó területre alkalmazza a Baranyai-Hegyhát elnevezést.

Domborzat, felszínformák

A terület a **lössös dombsági táj típusba** sorolható, ahol az átlagos tengerszint feletti magasság 150 és 200 méter között változik. A felszín **változatos, völgyekkel sűrűn tagolt**.

A patakvölgyek között különböző szélességű **lössháta**k, helyenként viszonylag **sík löszplatók** jellemzők, amelyek patakvölgyekre változó meredekségű lejtőkkel néznek. A legélénkebb domborzat a közigazgatási terület nyugati peremén (Külső-hegy) és község belterületének déli és keleti szegélyén (Róka-gödör, „Virágsűrű”) jellemző. A löszterületeket helyenként mély **lössszakadékok**, antropogén hatásra létrejött **lössmélyutak** tagolják.

A Hábi-patak mentén **széles, lapos völgytalp** húzódik. Ezek a folyóvízi üledékekkel borított mély fekvésű részek a vízfolyások szabályozását megelőzően időszakosan vízzel borított, mocsaras területek voltak. A völgytalpat ma már nagyjából a patak vizének felduzzasztásával létrehozott halastavak töltik ki.

Talaj

A területet egykoron erdő és erdős-sztyepp jellegű vegetáció jellemezte, így a talajtakaróban a barna erdőtalajok uralkodnak. A jellemző talajtípusok az **agyag-bemosódásos barna erdőtalaj** és a **Raman-féle barna erdőtalaj**. A művelés alá vont erdőtalajokban az utóbbi évszázadokban a mezőségi jellegű talajfolyamatok váltak uralkodóvá, ugyanakkor a meredekebb lejtőkön **jelentős mértékű a talajerózió**.

A mély fekvésű, vizenyős völgytalpakon **réti és öntéstalajok** jellemzőek.

Víztani adottságok

A község közigazgatási területe a Kapos vízgyűjtőjéhez tartozik. A legnagyobb vízfolyások a **Hábi-patak** és a **Szalatnaki-patak**, amelyek a Mecsek északi oldaláról lefolyó vizeket vezetik le a Kaposba. Medrük erősen szabályozott. Vízjárásuk szélsőséges. Az árvizek tavasszal és nyár elején jellemzőek, kisvizük nyár végén jelentkezik. Jellemző közepes vízhozamuk kisebb mint 0,5 m³/s, nagyvíz idején azonban ennek a nyolcvanszorosát is megközelítheti. A település belterületén mély árok alján folyik keresztül az előzőeknél kisebb vízhozamú **Szent András-patak**.

A terület természetes eredetű állóvizekben szegény. Ennek ellensúlyozására a Hábi-patak felduzzasztásával a völgytalpon az 1950-es években mesterséges eredetű **halastavakat** hoztak létre Ezek kiterjedése 138,5 hektár, ami a község teljes közigazgatási területének 11,21%-a.

A térség felszín alatti vizekben szegény. A talajvíz felső szintje – a csapadék- és a domborzati viszonyok által meghatározva – a magasabb löszplatókon 8-10 méter, a lejtőkön 4-8 méter, a mély fekvésű völgytalpakon 2-4 méter mélyen húzódik. A rétegvizek mennyisége csekély. Az ivóvíz-ellátás a mélyben húzódó alaphegységet fedő, porózus szerkezetű, üledékes eredetű kőzetekből történik, jellemzően 50-200 méter közötti mélységből.

Alsómocsolád közigazgatási területén **több kis vízhozamú forrás** fakad. A jelentősebb vízhozamú, „ex lege” védett forrásokat a későbbiekben mutatjuk be.

Természetes növényzet – felszínborítás

A terület természetes növényzetének legfontosabb jellegzetessége az illír és panon flóra közötti átmenetiség. A balkáni jellegű flóraelemek legnagyobb számban a déli országhatár közelében fordulnak elő, kisebb számban azonban még Alsómocsolád közigazgatási területén is megjelennek. A terület a nyugat-balkáni (illír) flóratartomány (Illyricum), Dél-Dunántúl flóraidékéhez (Praeillyricum) tartozik, azon belül a Mecsek flórajárás (Sopianicum) része.

A természetes erdőtársulásai a gyertyános- és cseres-tölgyesek voltak. Aljnövényzetükben előfordul a ritka, védett nemes májvirág (*Anemone hepatica*) és széles pajzsika (*Dryopteris dilatata*). Az eredeti erdőtársulások helyén ma már **nagyobb-részt kultúrerdők** (jellemzően akácok) és **szántók** vannak, a természetszerű állományok aránya alacsony. Spontán települt akácok foglalták el a felhagyott szőlőterületeket is.

A völgytalpakon egykor nagy kiterjedésű mocsarak, patak menti ligeterdők fordultak elő, fűzvel, nyárral, helyenként égerrel. A természetszerű állományok területi kiterjedése ezen élőhelyek esetében is erősen lecsökkent, és helyüket döntően **halastavak, rétek és legelők**, valamint **kultúrerdők** foglalták el.

A legtöbb élőhelyet érintő probléma az özönnövények gyors terjedése. A település közigazgatási területén hazánk szinte valamennyi általánosan elterjedt inváziós növénye megtalálható kisebb-nagyobb állományok formájában, így különösen a zöld juhar (*Acer negundo*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*), a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), a lágyszárúak közül a selyemkóró (*Asclepias syriaca*), az ártéri japánkeserűfű (*Reynoutria japonica*) és a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*).

Állatvilág

A terület állatvilágának legfontosabb jellegzetessége – a növényzethez hasonlóan – az illír és pannon fauna közötti átmenetiség. A természetközeli élőhelyek kis területi kiterjedése miatt az **eredeti állatvilág faj- és egyedszáma erősen lecsökkent**. A ritka, védett állatfajokat –, amelyek elsősorban a halastavakhoz és a természetszerű erdei élőhelyekhez kötődnek – az 1. mellékletben mutatjuk be.

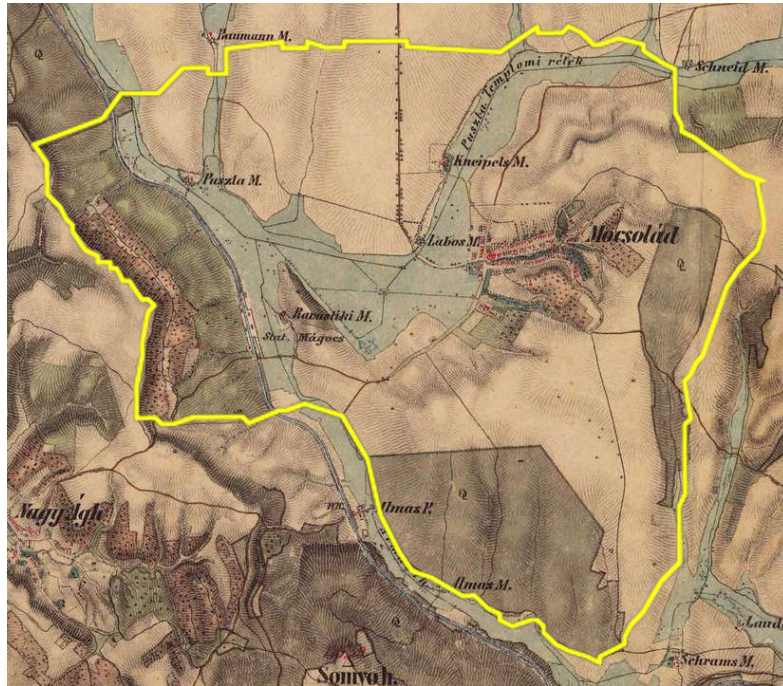
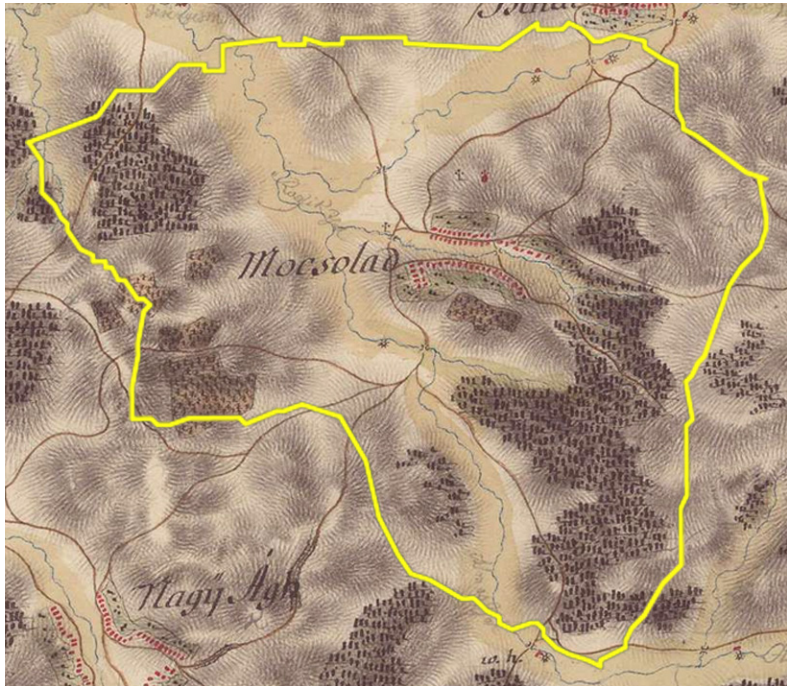
Tájhasznosítás, tájszerkezet

A település nevét írásos formában – „Mocholay” névváltozattal – először 1294-ben említi egy oklevél, mint a Veszprémi Apátság egyik jobbágyfaluja. A szláv eredetű helynév a „mocsár, pocsolyás hely” jelentésű szóból ered, ami arra utal, hogy a falut mély fekvésű, vizenyős területek határolták. A vízfolyások völgytalpain elhelyezkedő kiterjedt mocsaras területek még a XVIII. század második felében és a XIX. század közepén elvégzett katonai felmérések térképlapjain is láthatók (3-6. ábra). E területeket napjainkban nagyjából a Hábi-patak felduzzasztásával az 1950-es években létrehozott halastavak foglalják el.

A települést a török időkben teljesen feldúlták és kifosztották. Az elmenekült lakók a dűlős után a jelenlegi helyen, a dombok közé mélyülő egyik nyugat-keleti irányú völgyben építették fel az új falut. A kezdetben a Hábi-patak völgyének keresztezésével Mágocs felé vezető út mentén, nyugat-keleti irányban fejlődő belterület később, a főközlekedési irány megváltozásával észak-déli irányban is bővült. A községben napjainkban mintegy 130 lakóház van.

A falu körüli földek a Perczel, majd később a Sztankovánszky család birtokában voltak. Habár a domborzati és talajadottságok a szántóföldi művelésre nem kimondottan kedvezőek, a környező szántóföldek napjainkban is gondosan műveltek. A falu körüli, élénk domborzatú részekben helyenként kimondottan kis parcellaméret jellemző.

A település közigazgatási területének nyugati részét érintve 1872-ben épült meg a Dombóvár – Bátaszék – Baja – Csikéria vasútvonal, rajta – a két település között, külterületen – a Mágocs–Alsómocsolád vasútállomás, amely már a II. katonai felmérés térképlapján is látszik. Alsómocsoládot a XX. század elején is kizárólag földutak kötötték össze a szomszédos falvakkal, Mágoccsal, Bikallal, Szalatnakkal, Gerényessel és Ággal. A ma a fő megközelítési irányt jelentő, Alsómocsoládot Mágoccsal összekötő szilárd burkolatú közút 1905-ben épült meg. A vasútállomástól a dombokon keresztül szilárd burkolatú út vezet Kisvaszar felé. Ág, Szalatnak, Köblény és Bikal felé alig használt, a mezőgazdasági nagygépek és karbantartás hiánya miatt helyenként rossz állapotú földutak vezetnek.

3-6. ábra.
 Alsó-mocsolád az I. (1763-1787),
 II. (1806-1869) és III. (1910) katonai
 felmérés térképlapján és a Google
 Earth ortofotón

Alsómocsolád területének művelési ágak szerinti megoszlását az 1. táblázatban összegeztük. A község közigazgatási területének 58,15%-át szántók foglalják el, ami több mint 10%-kal az országos átlag (46,6%) felett van. Második legnagyobb az erdő területi aránya (17,72%), amely érték azonban az országos átlag (20,8%) alatt marad. Országos összehasonlításban is kiemelkedő a halastavak területi aránya (11,21%).

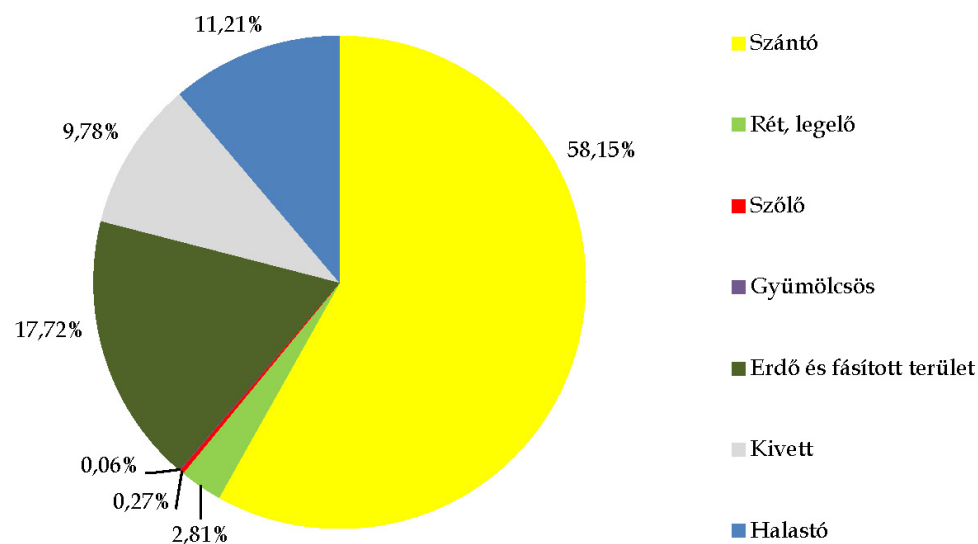
Az elmúlt fél évszázadban a táj szerkezetében jelentős változások következtek be. Mind tájképi, mind gazdasági szempontból az egyik legnagyobb változás a szőlőföldek és gyümölcsösök, illetve a rétek és legelők területének csökkenése. Ezek helyét ma részben szántók, részben spontán megtelepedett zárt akácok, részben beépített területek foglalják el. A szőlők kiirtásával ma már nem használják a Kálvária-domb löszébe mélyült mintegy 15 pince nagyobb részét. A Külső-hegyen az akácok térhódítása szembetűnő. A folyamatot a szocialista gazdaságpolitika döntésein túlmenően az elmúlt évtizedekben már inkább az befolyásolta, hogy egyre kevesebben művelik a meredek domboldalakat, a táj jó értelemben vett gazdái megöregedtek, kihaltak.

A táj igazi gazdái
Egyre kevesebben vannak!

1. táblázat. Alsómocsolád közigazgatási területének művelésiág-szerkezete
(2016. május)

Művelési ágak	Terület (m ²)		Összterület %-a
	Belterület	Külterület	
Szántó		718,1761	58,15
Rét, legelő		34,6933	2,81
Szőlő		3,3034	0,27
Kert		-	-
Gyümölcsös		0,7515	0,06
Nádas		-	-
Erdő és fásított terület		218,8367	17,72
Kivett	65,2721	120,7786	9,78
Halastó		138,5074	11,21
Összesen:	65,2721	1235,0470	

■ 1.2. A természetvédelem jelenlegi helyzete

■ 1.2.1. Nemzetközi és országos szintű védelem

■ 1.2.1.1. Natura 2000 területek

A Natura 2000 hálózatba azok a közösségi jelentőségű természeti területek tartoznak, amelyek kijelölésére az Európai Unió Madárvédelmi Irányelve (79/409/EGK) és Élőhelyvédelmi Irányelve (43/92/EGK) alapján került sor, védetté nyilvánításuk pedig nemzeti szintű jogszabályok megalkotásával történt. A hálózat a Madárvédelmi Irányelv alapján kijelölt *különleges madárvédelmi területeket* és az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kijelölt *különleges természetmegőrzési területeket* foglalja magába. A madárvédelmi irányelv általános célja a tagállamok területén, természetes módon előforduló összes madárfaj védelme. *Különleges madárvédelmi területnek* azok a régiók számítanak, amelyek az irányelv 1. mellékletében felsorolt, a tagállam területén rendszeresen előforduló és átvonuló fajok nagy állományainak adnak otthont, valamint a vízimadarak szempontjából nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyeket foglalnak magukban.

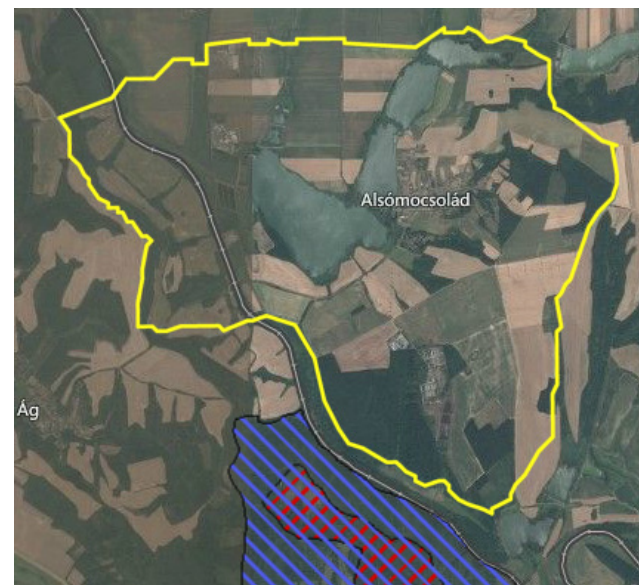
Az élőhelyvédelmi irányelv fő célkitűzése a biológiai sokféleség megóvása, a fajok és élőhelytípusok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével. Az irányelv írja elő a Natura 2000 hálózat létrehozását, melynek a madárvédelmi irányelv rendelkezései alapján kijelölt területek is részei. A *különleges természetmegőrzési területeket* az irányelv 1. mellékletében szereplő közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok (amelyeket az eltűnés veszélye fenyeget, vagy kicsi a természetes elterjedésük, vagy egy adott biogeográfiai régió belül jellemző sajátosságokkal bírnak) és az irányelv 2. mellékletében szereplő közösségi jelentőségű (veszélyeztetett, sérülékeny, ritka vagy endemikus) állat- és növényfajok védelmére kell kijelölni. Azok az élőhelytípusok és fajok, melyek fennmaradását csak azonnali intézkedéssel lehet biztosítani kiemelt jelentőségűek és az unióban elsőbbséget, prioritást élveznek.

Magyarország az Európai Unióhoz történő csatlakozással fokozatosan harmo-

nizálta jogrendjét a közösségi irányelvekhez. A Natura 2000 területek kijelölésére a kormány 2004-ben alkotott rendeletet. Az érintett területeket a 14/2010 KvVM rendelet sorolja föl, amely a mellékletekben részletes térképeket is tartalmaz.

A nemzeti jogszabályok által korábban is védett területek mind a részei lettek az Natura 2000 hálózatnak. Az újonnan kijelölt területekkel együtt Magyarország területének közel 21%-át fedi le az európai szintű védelem.

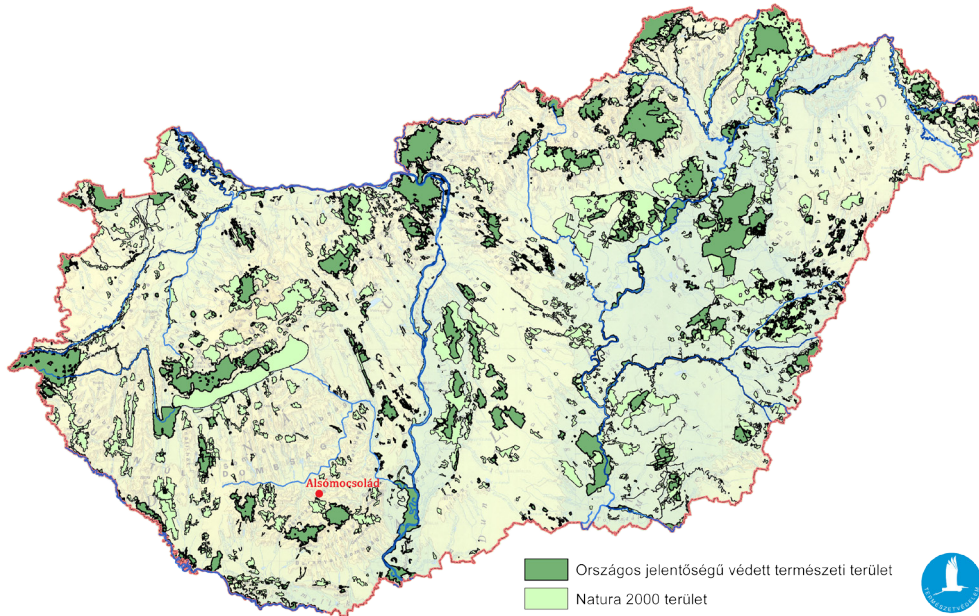
Alsómocsolád közigazgatási területén európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű, közismert nevén Natura 2000 területek nincsenek. A legközelebbi, az Élőhelyvédelmi és Madárvédelmi Irányelv keretében kijelölt különleges természetmegőrzési és madárvédelmi területek délen vannak (kódszám: HUDD20030 Mecsek és HUDD10007 Mecsek) (7. és 8. ábra).

■ különleges természetmegőrzési terület ■ különleges madárvédelmi terület

7. ábra. Natura 2000 területek Alsómocsolád térségében

Forrás: <http://natura2000.eea.europa.eu>

8. ábra. Védett természeti területek és Natura 2000 területek Magyarországon

■ 1.2.1.2. Országos jelentőségű védett természeti területek

Alsómocsolád közigazgatási területén országos jelentőségű védett természeti terület (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület) **nincs** (8. ábra). A működési területével érintett Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság új országos jelentőségű védett természeti terület előkészítését, kihirdetését nem tervezi.

■ 1.2.1.3. Védett növény- és állatfajok

Alsómocsolád közigazgatási területén **több ritka, értékes növény- és állatfaj** fordul elő, amelyek a 13/2001. KöM rendelet alapján jogi védelem alatt állnak (faji védelem). A védett, illetve fokozottan védett növény- és állatfajokról részletes és átfogó jellegű felmérés nem készült. 2009-ben *Havasi László* végzett terepi megfigyeléseket.

A Havasi László által közölt és jelen alapterv készítéséhez kapcsolódóan megfigyelt védett növény- és állatfajokat az egyes értékes természeti területek bemutatásánál ismertetjük, illetve az 1. mellékletben összegezzük.

■ 1.2.1.4. Védett életközösségek

Az ökológiai folyamatokban betöltött fontos, nélkülözhetetlen szerepük miatt – a 13/2001. KöM rendelet alapján – jogi védelem alatt állnak a fészeképítő hangyafajok által épített fészkek (**hangyabolyok**).

A település közigazgatási területén lévő hangyabolyok előfordulási helyeire vonatkozóan **nem készült felmérés**.

■ 1.2.1.5. „Ex lege” védett természeti területek és értékek

A Tvt. 23. § (2) bekezdése szerint a törvény erejénél fogva védelem alatt áll valamennyi *forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom és földvár*. Az e bekezdés alapján védett természeti területek országos jelentőségűnek minősülnek. A 23. § (2) bekezdésének hatálya alá tartozó védett természeti területek kiterjedését a természetvédelmi hatóság ingatlan-nyilvántartási feljegyzésre alkalmas módon, hatósági határozatban állapítja meg.

FORRÁSOK

A Tvt. előírása szerint egy forrás külön védetté nyilvánítási határozat nélkül védett, „ha vízhozama tartósan meghaladja az 5 liter/percet, akkor is, ha időszakosan elapad” (23. § 2. és 3. b).

A források kataszterét – döntően az 1950-80-as évek során elvégzett méréseik alapján – az Országos Vízügyi Főigazgatóság és a VITUKI Rt. Hidrológiai Intézete állította össze (*OVF - VITUKI Rt. Hidrológiai Intézete, 1997*). A listán Alsómocsolád közigazgatási területéről **nem szerepel forrás**.

Az „ex lege” védett források jogszabályi védelmét hivatalosan is biztosító miniszteri rendelet még nem készült el.

„Ex lege” védett források katasztere:

FOGLALT FORRÁS A VIRÁGSÚRÚBEN

Hely: Virágsűrű

GPS: N 46° 18,5939'; E 18° 14,9917'

Helyrajzi szám: 0107/14

Erdőrészlet(ek) azonosítója: Alsómocsolád /287/30/ A /90²

Tulajdoni helyzet: közösségi tulajdon³

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása: Térségi viszonylatban közepes vízhozamú forrás. Vízhozama nagy valószínűséggel az év minden időszakában jelentősen meghaladja az 5 liter/perces határértéket. A 2016. május 18-án elvégzett mérés során vízhozama 12 liter/perc volt. Élőhelyi szerepe az aknás foglалás miatt közvetlenül nem számottevő.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- vízhozama alapján országos jelentőségű víztani érték.

Hasznosítás: A forrás aknás foglалás formájában foglalták. A forrásvíz egy medencében gyűlik össze, amely felett nagy méretű, kőből készült forrásház áll. A vizet csővel vezetik ki egy kis kővel körberakott medencébe. Korábban a közeli szőlőket és földeket művelők rendszeresen használták ivó- és öntözővízként, továbbá a forrás vizét a Virágsűrűben zajló rendezvények során is itták. A forrás környékén erdei tornapályát alakítottak kis, és itt vezet el a Mókus tanösvény útvonala, vizét feltehetően alkalmanként a természetjárók is isszák.

Természetvédelmi kezelési intézkedések: A terület erdei tornapályaként való hasznosításához kapcsolódóan a forrás kifolyóját alkalmanként rendbe rakják.

Állapot: A forrásház rossz állapotban van. A víz minőségéről nincs információ.

Veszélyeztető tényezők: Aktuális veszélyeztető tényező a forrás vizének szennyeződése a forrásház rossz állapotával összefüggésben. Aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az éghajlat szárazodása. Potenciális veszélyeztető tényező a forrás eltömődése.

² Az erdő részlet azonosító forrása: <http://erdoterkep.nebih.gov.hu>

³ Az erdőterületek tulajdonviszonyaira vonatkozó információk forrása: <http://erdoterkep.nebih.gov.hu>

Egyéb forráshelyek, vízfakadások:

A település közigazgatási területén korábban feltehetően több olyan forrás is fakadt, amelynek vízhozama elérhette az „ex lege” védetség határértékét. Ezek a források ma már nagyobb részben elhanyagolt állapotban vannak, egy részük eltömődött, vizük szivárgók formájában éri el a felszínt, az „ex lege” védetség ténye vízhozam-méréssel nem állapítható meg. (A forrásokról részletesen írunk még a 1.3.3. Víztani értékek című fejezetben.)

BARLANGOK, FÖLDVÁRAK, KUNHALMOK, LÁPOK ÉS SZIKES TAVAK

Alsómocsolád közigazgatási területéről az országos nyilvántartásokban nem szerepel barlang, földvár, kunhalom, láp és szikes tó.

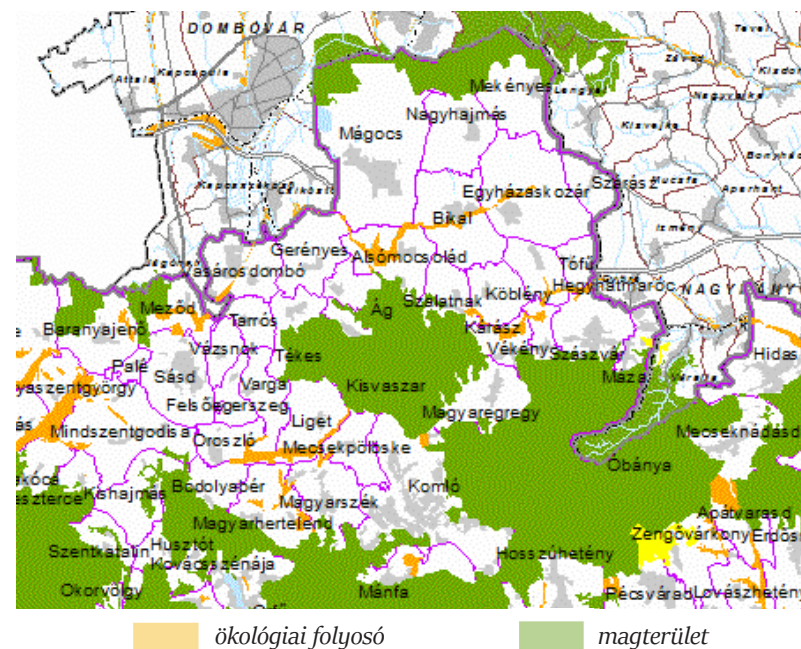
■ 1.2.1.6. Az Országos Ökológiai Hálózat térségi és helyi szintű elemei, természeti területek

Az ökológiai hálózat a nagy kiterjedésű, összefüggő természetes és természetközeli területek (magterületek) és az azokat összekötő, ökológiai kapcsolatukat biztosító folyosók rendszere. Az ökológiai kapcsolatok biztosításában általában jelentős szerepet játszanak a vízfolyások és az azokhoz kapcsolódó vízparti ligetek.

Az Országos Ökológiai Hálózat – a természetvédelemért felelős minisztérium központi nyilvántartása alapján – a 2003. évi XXVI. törvénnyel elfogadott Országos Területrendezési Tervben (OTrT) került lehatárolásra. Ennek övezeti „alábontását” (magterület, ökológiai folyosó, puffertérület) és pontosítását tartalmazza a Baranya Megyei Önkormányzat Közgyűlése 9/2005. (V. 12.) közgyűlési rendeletével elfogadott Baranya megye Területrendezési Terve, amelynek felülvizsgálata 2011-ben megtörtént (9. ábra). További pontosítást tartalmaz Alsómocsolád Község Településrendezési Terve (10. ábra).

Elhanyagolt állapotú, foglalt forrás a Virágsűrűben

9. ábra. Az Országos Ökológiai Hálózat Alsómocsolád térségében

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov és http://gis.teir.hu/rendezes_baranya_trt_ov

 ökológiai folyosó

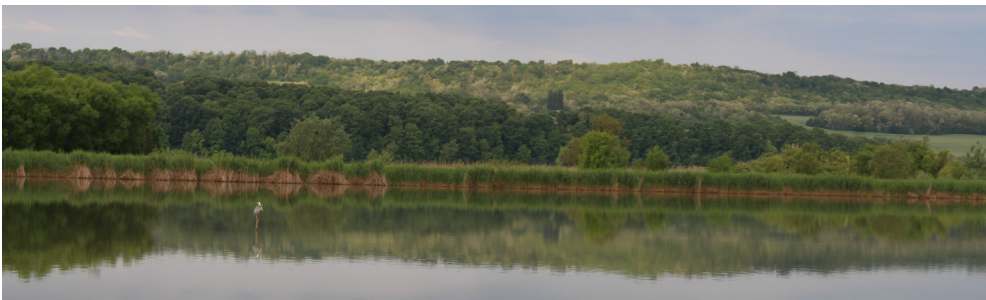
 magterület

10. ábra. Az Országos Ökológiai Hálózat Alsómocsolád közigazgatási területén
 Forrás: Alsómocsolád Szabályozási Terve; Google Earth

Alsómocsolád térségében természetes és természetközeli állapotú élőhelyek csak foltokban maradtak meg, többé-kevésbé degradálódva és egymástól nagymértékben izolálódva. A község közigazgatási területének **déli részén fordulnak elő olyan természetszerű erdei élőhelyek (döntően erdők)**, amely – egy nagyobb, összefüggő élőhely-komplex részeként – az Országos Ökológiai Hálózat *magterületét* alkotják (092/1, 092/2, 094, 096/1 hrsz).

A **Hábi-patak menti vizes élőhelyek** az országos hálózatban *ökológiai folyosó* szerepet töltenek be. Az itt elhelyezkedő halastavak és nedves rétek a fent említett, dél felé Kisvaszarig és Magyarereggyig terjedő erdőtömb, valamint északon a Mágocs – Nagyhajmás – Mekényes környéki erdő közötti ökológiai kapcsolatok megteremtésében, fenntartásában játszanak fontos szerepet.

Az Alsómocsolád környéki művelt kultúrtáj esetében a megszakítás nélküli, folyamatos folyosók mellett az ökológiai kapcsolatok fenntartásában fontos szerepe van az olyan kisebb, természetszerű foltoknak – így például a **szántóföldek közötti mezsgyéknak, kisebb erdő- és gyepfoltoknak, a vizenyős mélyedések nádasainak** – is, amelyek az élőlények számára egymástól elérhető távolságban vannak („lépőkövek”).

■ 1.2.2. Helyi szintű védelem

■ 1.2.2.1. Helyi jelentőségű védett természeti területek és értékek

Alsómocsolád közigazgatási területén a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény előírása szerint külön önkormányzati rendelettel **helyi szinten védetté nyilvánított természeti terület és érték nincs**. Jelen Alapterv készítésének egyik kiemelt célja a helyi szintű védelemre érdemes természeti területek és értékek kijelölése, védelmük biztosításának szakmai előkészítése. A védelem biztosítására a helyi jelentőségű épített és természeti értékek védelméről szóló 9/2010. (XI. 05.) számú rendelet módosításával kerülhet sor.

■ 1.2.3. Egyéb természetvédelmi jellegű kezdeményezések: natúrparkok

■ 1.2.3.1. Natúrparkok Magyarországon

A natúrpark helyi közösségek által létrehozott tájszintű együttműködés, melynek célja a természeti és kulturális örökség megőrzése, bemutatása és a vidék fejlődését elősegítő hasznosítása. A natúrpark az integratív védelem elvére építve a tájat és a természetet nem a tájban élő embertől, hanem azt vele együtt hasznosítva védi meg.

A natúrparkok főbb tevékenységi területei a „négy pilléres modell” alapján a következők:

1. pillér – *A táji örökség védelme*: a táj gondozása, ápolása, a táj megőrzésére érdemes karakterelemeinek és a tájértékeknek védelme, az élőhelyek, fajok fennmaradását szolgáló tudás és ismeretek alkalmazása.
2. pillér – *Környezeti nevelés, szemléletformálás*: az érintett lakosság és a natúrpark területére érkező látogatók környezeti szemléletének formálása a helyi természeti örökség és a megőrzésükre tett erőfeszítések, a helyi környezeti tudatosság bemutatásán keresztül.

3. pillér – *Vidékfejlesztés*: a természeti és kulturális örökségen, valamint táji adottságokon alapuló, a táji értékeket a helyi közösségek bevonásával megőrző, gyarapító fejlesztések támogatása (pl. helyi termékek, piacok, megőrzést, bemutatást támogató infrastruktúra fejlesztése, gazdasági együttműködések).
4. pillér – *Turizmus és rekreáció*: a táj szépségére, harmóniájára, természeti és kulturális adottságaira, sajátos értékeire építő és azt fenntartó turisztikai és rekreációs kínálat megfogalmazása, a gyógyulást és pihenést elősegítő termékfejlesztés, desztináció-építés, turisztikai piacra vitel, közös értékesítés.

A magyar natúrparkok legfontosabb jellemzői a következők:

- jellemzően összetartozó táji egységet alkotnak, tájképi szempontból harmonikusak, vonzóak;
- gazdag természeti és kulturális örökséggel rendelkeznek, melyek egy része országos és/vagy helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll;
- a natúrpark területét érintő tevékenységek, fejlesztések tervezése és megvalósítása során a fenntarthatóságot tartják szem előtt, a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok közötti összhangra törekedve úgy, hogy a natúrparkok területén élő lakosság boldogulása biztosítható legyen, illetve a táj élővilágának életfeltételei javuljanak, fennmaradjanak;
- alkalmasak a táji, természeti és kulturális örökségen alapuló, azokat bemutató és a fenntartásukhoz hozzájáruló turizmusra, rekreációra, s ehhez rendelkeznek a szükséges turisztikai infrastruktúrával, illetve törekszenek annak kialakítására;
- létük és tevékenységük a települési önkormányzatok és egyéb helyi, térségi szereplők közötti valós együttműködésen alapul, amit létrehozásuk során hivatalos formában is kinyilvánítanak. Operatív feladataik végrehajtását közösen kialakított és elfogadott célok és stratégia mentén végzik, tevékenységüket, eredményeiket rendszeresen értékelik;
- a natúrpark képviselőjére és az operatív feladatok koordinálására, végrehajtására jogi személyiséggel rendelkező „munkaszervezetet” hoznak létre.

A natúrparkok fogalmát a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény határozza meg. E jogszabály tartalmazza azt az előírást is, hogy a natúrpark elnevezés használatához a természetvédelemért felelős miniszter adhat hozzájárulást.

A magyarországi natúrparkok 2014-ben elfogadott szakmai koncepciója a natúrparkok területi kiterjedésével és lehatárolásával kapcsolatban a következő szakmai feltételeket határozza meg:

- minimum három települési önkormányzat összefogása szükséges egy natúrpark létrehozásához;
- a natúrpark minimális területmérete 10 000 hektár;
- az érintett települések teljes közigazgatási területe képezze a natúrpark részét; kivételt kizárólag a főváros és a megyei jogú városok képezhetnek.

A fentiekkel összhangban a natúrpark címre pályázó területnek:

- alapvetően természetközeli jellegűnek kell lennie;
- s ezen területek egy részének hazai és/vagy közösségi természetvédelmi oltalom alatt kell állnia.

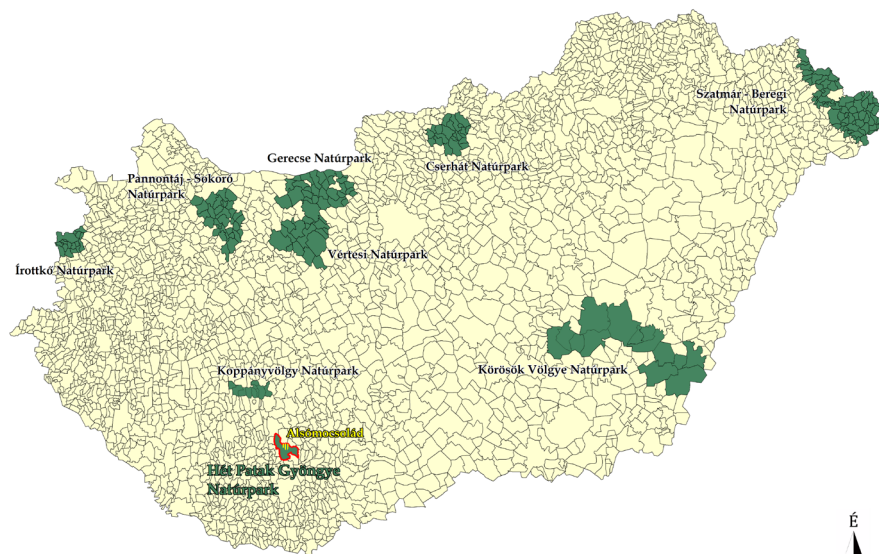
Fontos, hogy a natúrpark kezdeményezésben részt vevő szervezetek határozott, világos fejlesztési célokat fogalmazzanak meg, amelyek összhangban vannak a nemzeti szintű vidékfejlesztési és természetvédelmi prioritásokkal.

A szervezeti-működési feltételek közül a legfontosabb, hogy az együttműködésben részt vevő települési önkormányzatok és egyéb szervezetek a natúrpark képviselőjére és az operatív feladatok koordinálására, végrehajtására hozzanak létre vagy jelöljenek ki egy jogi személyiséggel rendelkező munkaszervezetet, amely alapítvány vagy egyesület formájában működik.

Jelenleg az országban 9, a természetvédelemért felelős miniszter által elismert natúrpark működik, melyeket a 2. táblázat tartalmazza. Területi elhelyezkedésüket a 11. ábra mutatja be. A jelenlegi 9 névhasználati címmel rendelkező natúrpark területe az ország területének 6,5%-ára terjed ki.

2. táblázat. A természetvédelemért felelős miniszter által elismert natúrparkok Magyarországon (2016. július)

Natúrpark	Terület (ha)	Települések száma	Névhasználati cím megszerzésének időpontja
Vértesi Natúrpark	70 249	17	2005
Írottkő Natúrpark	20 119	16	2006
Sokoró–Pannontáj Natúrpark	62 670	29	2006
Cserhát Natúrpark	38 260	22	2009
Szatmár-Beregi Natúrpark	103 802	67	2010
Hét patak gyöngye Natúrpark	10 177	8	2011
Gerecse Natúrpark	79 611	29	2013
Koppányvölgy Natúrpark	16 421	10	2014
Körösök Völgye Natúrpark	207 247	14	2015
Összesen:	608 556	212	

11. ábra. A természetvédelemért felelős miniszter által elismert magyarországi natúrparkok (2016. július)

1.2.3.2. A Hét patak gyöngye Natúrpark

Alsómocsolád Község Önkormányzata 2011-ben kezdeményezője volt a Hét patak gyöngye Natúrpark létrehozásának. Jelenleg a névhasználati címmel rendelkező natúrpark tevékenységének koordinálója. A 10 177 hektár kiterjedésű natúrpark 8 település (Alsómocsolád, Ág, Csikóstóttós, Gerényes, Kárász, Kisvaszar, Köblény és Szalatnak) közigazgatási területét foglalja magában. Ez hazánk legkisebb és legkevesebb együttműködő partnerrel működő natúrparkja.

A natúrpark munkaszervezeti feladatait a Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület látja el.

1.3. Nem védett természeti értékek és területek

1.3.1. Földtani és felszínalaktani értékek

A település közigazgatási területe – a viszonylag egyhangú kőzettani adottságok és a természetes kőzetfeltárások kis száma következtében – földtani és felszínalaktani értékekben szegény. **Országos jelentőségű földtani és felszínalaktani értékek nincsenek.**

Az élettelen természeti értékek közül **helyi szinten** megőrzésre – és ahhoz kapcsolódóan bemutatásra – érdemes képződmények a környék jellemző kőzeteinek, valamint a környék jellemző geomorfológiai formáinak és forma-együtteseinek típusos előfordulásai.

Földtani és felszínalaktani értékek katasztere:

LÖSZSZAKADÉKOK A VIRÁGSÚRÚBEN

Hely: Virágsűrű

GPS: N 46° 18,5375'; E 18° 15,1615'

Helyrajzi szám: 0107/14

Erdőrészlet(ek) azonosítója: Alsómocsolád /287/30/ A /90

Tulajdoni helyzet: közösségi tulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

A környék legjellegzetesebb kőzetébe, a löszbe mélyülő mély, szakadékszerű völgy, amelyet az időszakosan lefolyó eső- és olvadékvizek mélyítettek. A típusos löszfeltárás és a kőzetre jellemző jellegzetes löszforma a település belterületéhez közel, az erdei tornapálya és tanösvény útvonala mentén helyezkedik el, és jó rálátás nyílik a völgyön átívelő fahídról, így kedvező lehetőséget biztosít a bemutatásra.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

– helyi jelentőségű földtani és felszínalaktani érték.

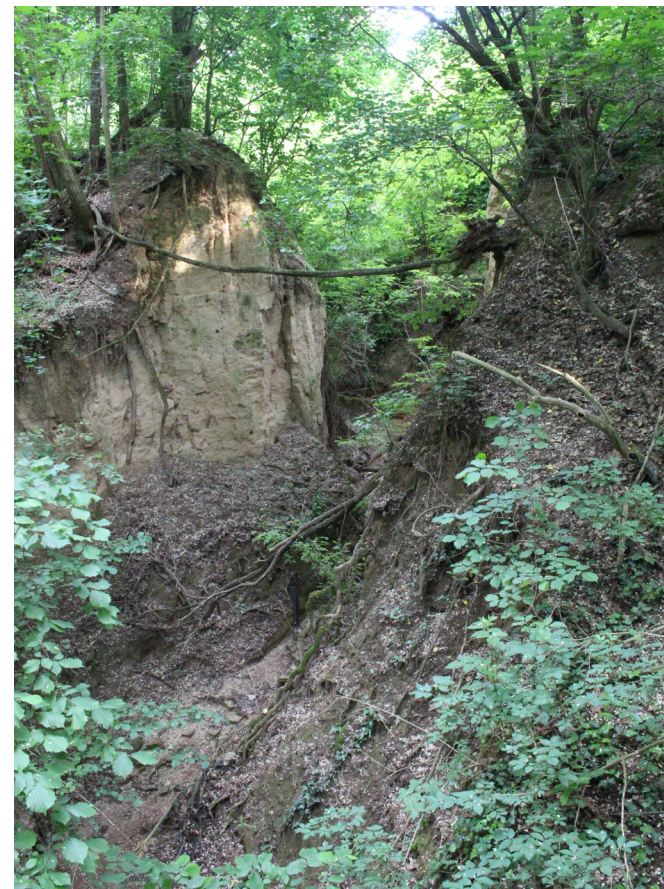
Védelmi státusz: Nem áll természetvédelmi oltalom alatt.

Hasznosítás: A löszfeltárás és löszvölgy bemutatása jelenleg nem része a tanösvény bemutatási programjának.

Állapot: Megfelelő. A völgy enyhén szemetes.

Veszélyeztető tényezők:

Potenciális veszélyeztető tényező az engedély nélküli hulladéklerakás.

■ 1.3.2. Talajtani értékek

A település közigazgatási területén **országos jelentőségű** talajtani értékek **nem ismertek**.

■ 1.3.3. Víztani értékek

A település közigazgatási területén vízhozama alapján országos jelentőségű víztani értéknek minősül a **Virágsűrűben fakadó foglalt forrás** (részletesen lásd: 1.2.1.5. *Ex lege*” védett természeti területek és értékek című fejezet).

A helyi lakosság számára fontos és élőhelyi szempontból értékes felszíni vizek állapotának egyik meghatározójaként **helyi szinten** megőrzésre – és ahhoz kapcsolódóan bemutatásra – érdemes víztani értékeknek tartjuk a **forrásokat**, függetlenül azok vízhozamától.

Egyéb forráshelyek, vízfakadások:

Egy 2008-ban készült felmérés (Horváth P. 2008) során az alábbi forrásokat azonosították Alsómocsolád közigazgatási területén:

Forrás helye		Foglalás	Vízhozam minősítése	Megjegyzés
Koordináták	Leírás			
N 46° 18,7935’; E 18° 15,1697’	a belterület szélén; a Petőfi utca végén	foglalatlan	közepes	sűrű növényzettel borított területen; az év nagyobb részében nehezen megközelíthető
N 46° 18,7600’; E 18° 15,2228’	a belterület szélén; a Petőfi utca végén	foglalatlan	alacsony	sűrű növényzettel borított területen; az év nagyobb részében nehezen megközelíthető
N 46° 18,5627’; E 18° 13,0025’	Külső-hegy, szántóföldek közötti erdősávban	foglalatlan	közepes	sűrű növényzettel borított területen; az év nagyobb részében nehezen megközelíthető

A 2008. évi felmérésben jelzethez képest további forráshelyek vannak a Külső-hegy horhosainak alján, szintén elhanyagolt állapotban.

Ezek a források ma már nagyjából elhanyagolt állapotban vannak, egy részük eltömődött, vizük szivárgók formájában éri el a felszínt, az „ex lege” védettség ténye vízhozam-méréssel nem állapítható meg.

■ 1.3.4. Növény- és állattani értékek, értékes élőhelyek

Alsómocsolád közigazgatási területe – a nagymértékű emberi természetátalakítás ellenére – bővelkedik növény- és állattani értékekben. Az országos jelentőségű növény- és állatfajok országos szintű terület nélküli (faji) védelemben részesülnek.

Nagyobb kiterjedésű, természeti értékekben gazdag területek katasztere:

A VIRÁGSÚRÚ ERDEI ÉLŐHELYEI

Hely: Virágsűrű, a település belterületétől és a Kálvária-dombtól délre

Helyrajzi szám: 205/2 (részben), 0107/14, 0104 (részben)

Terület: 4,16 ha

GPS: N 46° 18,6024'; E 18° 14,9692' (fogadóterület (205/2 hrsz) súlyponti koordinátája)

Erdőrészlet(ek) azonosítója: Alsómocsolád /287/30/ A /90, Alsómocsolád /287/30/ I /90, Alsómocsolád /287/30/ H /80

Tulajdoni helyzet: közösségi tulajdon (205/2 és 0107/14 hrsz.) és magántulajdon (0104 hrsz.)

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása: Egy löszvölgyben, a vízfolyás két oldalán elhelyezkedő, vegyes fajösszetételű (kocsányos és kocsánytalan tölgy – *Quercus robur* és *Q. petraea*, csertölgy – *Quercus cerris*, közönséges gyertyán – *Carpinus betulus*, mezei juhar – *Acer campestre*, magas kőris – *Fraxinus excelsior*, hársak – *Tilia sp.*, szálanként virágos kőris – *Fraxinus ornus*, vadcsereznye – *Prunus avium*, mezei szil – *Ulmus campestris*, közönséges vagy Európai bükk – *Fagus sylvatica*) stb.) erdő. A természetszerű, idősebb faegyedekben is gazdag erdőrészben több ritka, védett állatfaj találja meg életfeltételeit. Település közeli elhelyezkedése miatt kedvező lehetőséget biztosít az erdő természeti örökségének bemutatására.

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos szinten védett állatfajok élőhelye;
- helyi szinten értékes élőhely.

Védelmi státusz: Nem áll természetvédelmi oltalom alatt. Az erdő elsődleges rendeltetése szerint védelmi célokat szolgáló, településvédelmi (30/I/90) és talajvédelmi (30/A/10, 30/H/80) védő erdő.

Hasznosítás: Erdőgazdasági besorolása alapján olyan különleges kezelést igénylő erdő, amelyben az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozására lehet szükség. A parkerdőként kezelt területen az erdészet az önkormányzat közreműködésével 2004-ben erdei tornapályát és tanösvényt alakított ki. A terület egykoron és napjainkban is rendezvényeknek ad helyet.

Állapot: Megfelelő. A völgyben 2014-ben jelentős károkat okozott a hirtelen lezúduló csapadékvíz. A terület rendezése jelenleg is folyamatban van.

Veszélyeztető tényezők: –

A RÓKA-GÖDÖR ERDEI ÉLŐHELYEI

Hely: Róka-gödör, a Virágsűrűtől délre

Helyrajzi szám: 0102/2, 0101/1

GPS: N 46° 18,4242'; E 18° 14,7459'

Terület: 2,25 ha

Erdőrészlet(ek) azonosítója: Alsómocsolád /287/30/ G /70, Alsómocsolád /287/30/ B /20

Tulajdoni helyzet: magántulajdon

Természetvédelmi jelentőség rövid bemutatása:

Egy löszvölgyben, a vízfolyás két oldalán elhelyezkedő, vegyes fajösszetételű erdő. Az idősebb – 150-200 éves – faegyedekben (csertölgy – *Quercus cerris*, kocsányos tölgy – *Quercus robur*, nagylevelű hárs – *Tilia platyphyllos*, magas kőris – *Fraxinus excelsior*, mezei juhar – *Acer campestre*, vadgesztenye – *Aesculus hippocastanum*) is gazdag erdőrészben több ritka, védett állatfaj találja meg életfeltételeit (ld. 1. melléklet). Az erdő védett növényritkaságai a nemes májvirág (*Anemone hepatica*, korábban *Hepatica nobilis*), a kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*) és a széles pajzsika (*Dryopteris dilatata*).

A völgy egykor a kastélyban élő Bárány Majthényi Józsefné, Perczel Vilma kedvelt kiránduló és pihenőhelye volt. A báróné a völgytalpon egy Mária szobornak helyet adó kiskápolnát emeltetett (GPS: N 46° 18,4234'; E 18° 14,7664').

Természetvédelmi érték(ek) jellege és minősítése:

- országos szinten védett növény- és állatfajok élőhelye;
- helyi szinten értékes élőhely;
- helyi szinten értékes kultúrtörténeti emlék.

Védelmi státusz: Nem áll természetvédelmi oltalom alatt.

Hasznosítás: A völgy közelében halad el az alsómocsoládi tanösvény-hálózat egyik útvonala, a völgybejárat közelében egy egyedi kialakítású lombház kapott helyet (GPS: N 46° 18,4942'; E 18° 14,7158'), a völgyben egy „erdei ház” épült a gyerekeknek. Egykori hasznosításra utalnak a völgyben található forráskút (GPS: GPS: N 46° 18,4242'; E 18° 14,7459') és egy egykori építmény (pince?) maradványai is.

Állapot: Megfelelő. A völgy kultúrtörténeti emlékek minősülő épített eleme, az egykor egy Mária szobornak helyet adó kiskápolna rossz állapotban van, a szobor hiányzik. Az „erdei ház” jelenlegi megjelenésével rontja a völgy természetszerű tájképi megjelenését.

Veszélyeztető tényezők: Potenciális veszélyeztető tényező az örökségi elemeket figyelmen kívül hagyó erdőkezelés. A völgyperemen álló famatuzsálemek a völgyperem természetes erodálódása miatt dőlnek ki.

■ 1.3.5. A település zöldfelületi rendszerének egyéb értékes elemei

Alsómocsolád belterületének zöldfelületi ellátottsága kedvező. A beépített terület zöldfelületi rendszerének központi tengelyét a *Szent András-patak mentén húzódó ligetes zöldsáv* adja, amely K-Ny-i irányban végighúzódik a település két fő utcája, a Rákóczi Ferenc utca és a Petőfi Sándor utca között, azokkal párhuzamosan. Ennek a zöldsávnak az ÉK-i végpontján helyezkedik el a *Temetőkert*, amely a környező erdősödő, cserjésedő résszel nagyobb egybefüggő zöldfelületet alkot. A patak menti zöldsávra merőlegesen húzódik a *halastó partján, a Kossuth Lajos utcával párhuzamosan futó zöldfelület*, amely mentén sétány is található. Ehhez kapcsolódva alakították ki a *játszótérnek helyet adó közparkot* és a *Millenniumi emlékparkot*. A *Kálvária* zöldfelülete már a külterület egyik legnagyobb összefüggő erdőfoltja, a Virágsűrű felé teremti meg a kapcsolatot.

Minőségi szempontból a legértékesebb zöldfelületi elemek a beépített területhez dél felől közvetlenül kapcsolódó *Sztankovánszky kastélypark* és a településközpontban lévő *templomkert*. A viszonylag nagy, összefüggő zöldfelületi elemekkel összefüggésben nem feltűnő az egységes, hosszú fasorok hiánya a település utcái mentén.

A külterület zöldfelületi rendszerének alapját a nagyobb összefüggő erdőterületek adják, amelyek közül az élőhelyi szempontból legértékesebbeket korábban mutattuk be. Egyes idősebb, az erdei élőhelyektől elkülönülten álló faegyedek természet- és tájvédelmi szempontból szintén képviselhetnek értéket.

SZTANKOVÁNSZKY KASTÉLY PARKJA

Hely: Kossuth Lajos utca 119., a település déli széléhez kapcsolódóan, a településre vezető szilárd burkolatú út keleti oldalán

Helyrajzi szám: 205/1, 205/2 (részben) **Terület:** 3,88 ha

GPS: N 46° 18,6413'; E 18° 14,6344' (főbejárat)

Fajok: vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*); kétoldali fasor a kastélyhoz vezető út mentén), magas kőris (*Fraxinus excelsior*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kislevelű hárs (*Tilia cordata*), nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*), mezei juhar (*Acer campestre*), kőrislevelű vagy zöld juhar (*Acer negundo*), fekete dió (*Juglans nigra*), közönséges vagy juharlevelű platán (*Platanus x acerifolia*), erdei fenyő (*Pinus sylvestris*), tiszafa (*Taxus baccata*)

Jellemzés: A kastélyt a környéken jelentős földbirtokkal rendelkező Sztankovánszky család építtette az 1920-as években. Ekkor alakították ki a körülötte lévő parkot is, hazánkban honos fajokból, örökzöld és lombhullató díszfákból. A parkban a kastély későbbi tulajdonosainak köszönhetően egy szoborpark is helyet kapott, Trischler Ferenc pécsi szobrászművész 1970-es, 80-as és 90-es években készült számos alkotásával.

Jelentőség: dendrológiai, tájképi és kultúrtörténeti

Állapot: megfelelő

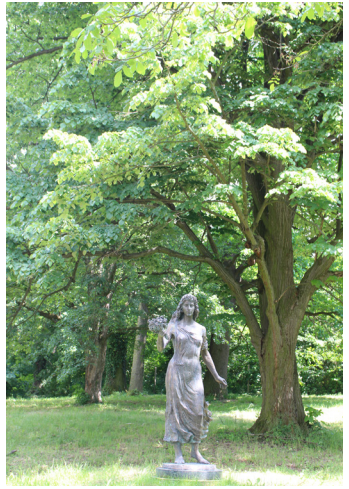
Veszélyeztetettség: aktuális és potenciális veszélyeztető tényező a kezelés elmaradása

Kezelés: a park gyepfelületeit alkalmanként nyírják

Megjegyzés:

A kastély és a hozzá tartozó kert tulajdonosa az elmúlt években többször változott. A jelenlegi magántulajdonos nem használja az épületet és a parkot. A terület kizárólag a tulajdonos engedélyével, az önkormányzat közbenjárásával látogatható.

RIGAC JANCSI TÖLGYFÁJA

<i>Hely:</i>	Farkas verem dűlő, a településre vezető szilárd burkolatú út déli oldalán	
<i>Helyrajzi szám:</i>	087/3	GPS: N 46° 18,3158'; E 18° 13,9953'
<i>Fafaj:</i>	csertölgy (<i>Quercus cerris</i>)	
<i>Jellemzés:</i>	140-150 éves; magasság = 20 m, törzskerület: 340-350 cm	
<i>Jelentőség:</i>	tájképi és kultúrtörténeti	
<i>Állapot:</i>	jó	
<i>Veszélyeztetettség:</i>	nem veszélyeztetett	
<i>Kezelés:</i>	A szükséges környezetrendezési munkálatokat rendszeresen elvégzi az önkormányzat.	
<i>Megjegyzés:</i>	A helyi néphagyomány szerint ez alatt a tölgy alatt sokszor pihent meg cimboráival a Rigac Jancsi, a környék híres betyárja. A hagyomány szerint a betyárral egyidős a tölgy. A fa mellett közösségi összefogással építették ki a Rigac pihenőt, ahol Rigac Jancsinak szobor állít emléket.	

TEMPLOMKERTI ERZSÉBET FÁK

Hely:	Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos utcák kereszteződése, a római katolikus templom kertje	
Helyrajzi szám:	107/1	GPS: N 46° 18,7846'; E 18° 14,6833'
Fafaj:	kislevelű hárs (<i>Tilia cordata</i>)	
Jellemzés:	2 db; 100-110 éves; törzskerület: 204 és 216 cm	
Jelentőség:	értékes településképi elem és kultúrtörténeti emlék	
Állapot:	jó	
Veszélyeztetettség:	nem veszélyeztetett	
Kezelés:	-	
Megjegyzés:	A Darányi Ignác akkori földművelésügyi miniszter által 1898 novemberében meghirdetett országos faültetési népmozgalom keretében, Erzsébet királyné tiszteletére ültetett hársfák. Feltehetően a mozgalom meghirdetése után vagy a királyné 70. születésnapja (1907) körül ültették.	

TEMPLOMKERTI PÁFRÁNYFENYŐK

Hely:	Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos utcák kereszteződése, , a római katolikus templom kertje	
Helyrajzi szám:	107/1	GPS: N 46° 18,7948'; E 18° 14,6808'
Fafaj:	páfrányfenyő (<i>Ginkgo biloba</i>)	
Jellemzés:	2 db; törzskerület: 96 és 132 cm	
Jelentőség:	értékes dendrológiai elem	
Állapot:	jó	
Veszélyeztetettség:	nem veszélyeztetett	
Kezelés:	-	
Megjegyzés:	Ősi növényfaj, amelynek közeli rokonai mintegy 270 millió éve, a földtörténet perm időszakában fejlődtek ki. Élő kővület, aminek ma már nincsenek közeli rokonai. A jégkorszakot Kínában vészelte át, rokonai közül egyedüli fajként. Ott ismerték meg az európaiak, és hozták be kontinensünkre dísznövényként 1738-ban.	

TEMETŐKERTI HÁRSÁK

Hely: Temetőkert, a Rákóczi Ferenc utca végén

Helyrajzi szám: 56

GPS: N 46° 18,9930'; E 18° 15,1478';

Fafaj: ezüshárs (*Tilia tomentosa*)

N 46° 18,9910'; E 18° 15,0987'

Jellemzés: 2 db; törzskerület: 250 és 345 cm

Jelentőség: értékes településképi elem

Állapot: jó

Veszélyeztetettség: nem veszélyeztetett

Kezelés: –

Megjegyzés: –

Fotók: Böszörményi Krisztina

TELEPÜLÉSKÖZPONTI VADGESZTENYE

Hely: Kossuth Lajos utca 123.

Helyrajzi szám: 207/1

GPS: N 46° 18,7643'; E 18° 14,6383'

Fafaj: vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*)

Jellemzés: a természetes faegyed a környező házak között áll

Jelentőség: értékes településképi elem

Állapot: megfelelő

Veszélyeztetettség: aktuális és potenciális veszélyeztető tényező az aknázómoly (*Cameraria ohridella*) évi többszöri rajzása

Kezelés: –

Megjegyzés: –

Fotó: Panoramio (repulostomi)

■ 1.3.6. Tájképi értékek

A tájképi érték a legszubbjektívabb természetvédelmi értékkategória. A tájesztétikai értékítélet – egyebek mellett – függ a vizsgálatot végző személy előképzettségétől és érzelmi állapotától, s a társadalmi igények és a közízlés változásával időben is módosul. Az objektivitásra való törekvés érdekében fontosnak tartjuk a kiválasztási és az érték-meghatározó kritériumok egyértelmű kijelölését.

Megőrzésre érdemesnek tartjuk az **egyedi, a ritka, a változatos és** – hisszük és valljuk, hogy nem csak szakmai elfogultságból – **a természetszerű tájrészleteket.** Az esztétikai értéket képviselő tájrészletek esetében a **kedvező látvány** mellett az arra rálátást biztosító **természetes kilátópont(ok)** megőrzése is fontos⁴.

Kiemelkedően értékes tájképi együttesek katasztere:

KILÁTÁS A KÁLVÁRIA-DOMBRÓL A HALASTAVAK FELÉ

Kilátópont(ok): Kálvária-domb, Kálvária

GPS: N 46° 18,7084'; E 18° 14,8656'

Látvány: Változatos, a környező kultúrtáj jellegzetességeit mutató tájképi együttes, előtérben a hagyományos épített elemekben gazdag településsel, mögötte a halastavak nyílt vízfelületeivel, a háttérben erdőkkel és gondosan művelt szántókkal, helyenként kisparscellás területekkel.

Védelmi státusz: Nem áll természetvédelmi oltalom alatt.

Veszélyeztető tényezők: Távlatilag potenciális veszélyeztető tényező lehet a domb alsó részének művelés felhagyása utáni becserjésedése, beerdősülése. A feltároló látványt jelentősen befolyásolni fogja a tervezett M9-es autópályát megépítése.

⁴ A község közigazgatási területén, a belterületől keletre emelkedő domb tetején, az önkormányzat által építtetett kilátót az ökoturisztikai és környezeti nevelési létesítményeknél mutatjuk be.

RÁLÁTÁS A HALASTAVAKRA ÉS A TELEPÜLÉSRE A HALASTÓ GÁTJÁRÓL

Kilátópont(ok): a halastó gátja a tó Ny-i oldalán

GPS: N 46° 18,7084'; E 18° 14,8656'

Látvány: Változatos, a környező kultúrtáj jellegzetességeit mutató tájképi együttes, előtérben a hagyományos épített elemekben gazdag településsel, mögötte a halastavak nyílt vízfelületeivel, a háttérben erdőkkel és gondosan művelt szántókkal, helyenként kisparscellás területekkel.

Védelmi státusz: Nem áll természetvédelmi oltalom alatt.

Veszélyeztető tényezők: –

■ 1.3.7. Kultúrtörténeti értékek

A természetvédelem tárgyait azok a kultúrtörténeti emlékek jelentik, amelyek jellemzően természeti környezetben helyezkednek el, és kapcsolatuk környezetükkel szorosnak tekinthető. Ezek az ember által létrehozott objektumok –, amennyiben nem állnak sem természetvédelmi, sem műemlékvédelmi oltalom alatt – (kultúrtörténeti) **egyedi tájértéknek** minősülnek.

A Tvt. alapján minden településre vonatkozóan fel kell mérni az egyedi tájértékeket, köztük a kultúrtörténeti vonatkozásúakat. A felméréseket a nemzeti parkigazgatóságok koordinálják. A működési területével érintett Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság nyilvántartásában Alsómocsolád érintően nem szerepel egyedi tájérték.

A tájértékeket tartja nyilván a TÉKA-adatbázis. A nyilvános adatbázisban (www.tajertekar.hu) Alsómocsolád közigazgatási területét érintően 11 tájérték szerepel: 9 fészület, a római katolikus templom és a Sztankovánszky-kastély és parkja. A Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Karának hallgatói által 2008-ban elvégzett felmérés során összesen 24 egyedi tájértéket azonosítottak a hallgatók: 8 szakrális kismélték; 6 lakóház és intézményépület; 5 gazdasági épület, pince; 2 tó, vízfolyás; 1 kastély; 1 emlékmű; 1 park. A településrendezési terv –, amelynek az előírások szerint tartalmaznia kellene az egyedi tájértékek listáját – nem tart nyilván egyedi tájértékeket a településen. Ugyanakkor a korábban készült egyedítájértéklistákon szereplő értékes tájlemek helyi építészeti értékvédelemben részesülnek. Az egyedi tájértékek felmérése közösségi elemeket csak igen korlátozott mértékben tartalmazott.

Az értékes tájlemek megőrzése egyrészt az önkormányzat önként vállalt feladataként jelentkezik. E tevékenységben az önkormányzat kiemelt partnere az Alsómocsoládi Baráti Köre, amely szervezet az elmúlt években több tájérték helyreállítását szervezte meg.

VÁLOGATÁS ALSÓMOC SOLÁD TÁJÉRTÉKEIBŐL

■ 1.4. A természeti és táji örökség megőrzése érdekében tett helyi szintű intézkedések

A természetvédelmi célú programok egyik jellemzője, hogy elsősorban hosszú távú célok elérését szolgálják, gyakran nem hoznak közvetlen anyagi hasznot. Ez az oka annak, hogy az önkormányzatok jelentős része kevés természetvédelmi fejlesztési programot indít, inkább csak a kötelező jellegű feladatokat végzi el.

Alsómocsolád Község Önkormányzata a természetvédelmi jellegű feladatok között, önként vállalt feladatellátás keretében kiemelten kezeli a környezeti nevelést. A környezeti nevelést szolgáló infrastruktúra fenntartásának részét képezik a bemutatott területeken elvégzett területkezelési feladatok.

A természeti örökség megőrzése érdekében folytatott tevékenységének elismeréseként Alsómocsolád Község Önkormányzata a „Magyarországi Települések Biodiverzitás Díja” verseny 2011. évi fordulójában a kistelepülések (0-2 000 lakos) kategóriában a harmadik helyen végzett.

■ 1.4.1. A természeti örökség bemutatása, környezeti nevelés

A jogszabályi védelem önmagában nem tudja biztosítani a természeti és kultúrtörténeti értékek megőrzését, hiszen például a törvényi rendelkezések nem nyújthatnak védelmet a tudatlanságból elkövetett károkozások ellen. Az értékes képződmények hosszú távú megőrzésében **kiemelkedő szereppel bír** a környezeti nevelés. A **„megismerni, megszeretni, megvédeni” elv** alkalmazása az értékmegőrzés fontos része – az értékek megismerésével a látogatókban jó eséllyel alakul ki olyan érzelmi kötődés, ami a képződmény megőrzésére készíti őket.

A környezeti nevelés Alsómocsoládon nagy múltra tekint vissza, amiben kiemelkedő szerepe van az önkormányzatnak. A környék természeti-táji örökségének megismerését több tanösvény és erdei iskola is szolgálja.

A **Mókus tanösvény** Alsómocsolád és környéke jellemzőbb fafajait és erdei élővilágát mutatja be tájékoztató táblák és foglalkoztató füzet segítségével. Az útvonal hossza 2,5 km, amely mentén 5 állomás lett kialakítva.

A **Nagy kócsag tanösvény** 1 km hosszú útvonala mentén a vizek és vízpartok élővilágát tájékoztató táblák és foglalkoztató füzet segítségével ismerhetik meg az érdeklődők.

A **Faluséta ösvény** a község látnivalóit mutatja be, két útvonal-alternatívát kínálva az érdeklődőknek. A piros, illetve a kék utat az út színének megfelelő „lábnyomok” jelölik. A kapcsolódó ismereteket a sétaút látványosságait bemutató leporelló segítségével, QR-kódon keresztül lehet olvasni. A tanösvényen való ismeretszerzést foglalkoztató füzet is segíti.

A település belterületének közelében fekvő Virágsúrúben **erdei tornapálya és erdei tanösvény** (Élő erdő tanösvény) is várja a faluba érkezőket (GPS: N 46° 18,6410'; E 18° 14,9698'). Az erdőben erdei fajtékokon tehetik próbára ügyességüket kicsik és nagyok. A játék közbeni tanulásra tájékoztató tábla ad lehetőséget.

A tanösvények útvonala mentén szükség szerinti mennyiségben pihenőpadok, esőbeállók és tűzrakóhelyek szolgálják a kulturált időtöltést. A bemutató útvonalak önállóan is bejárhatóak, és igény esetén kísérőt is tud biztosítani az önkormányzat.

A **Kölyök Fészek Erdei Iskola** (GPS: N 46° 18,9013'; E 18° 14,6430') 1998 óta várja az érdeklődő iskolás csoportokat. 2009-től minősített erdei iskolai szolgáltatást biztosít. A beltéri oktatás helyszíne 2010-től az akkor átadott Interaktív Tárház. A fejlesztéseket 2010-2011-ben KEOP pályázati forrásból sikerült megvalósítani. 2014-ben kerül átadásra az erdei iskola keretein belül működő Virtuális Természet-tudományok Otthona.

Az erdei iskolában a „játszva tanulás – játszva tanítás” megvalósulását 12 akkreditált erdei iskola modul és egyéb programok szolgálják. A különböző korcsoportok (általános iskola 1-8. osztály) számára kínált oktatási program példaértékűen épül a község és természeti környezete természeti-táji örökségére. Kiemelt témák: az erdők és vizek élővilága, a település múltja, tájhasznosítás, környezetünk védelme, csillagászat.

Az oktatási program megvalósítását gazdag eszköztár segíti. Az oktatási eszközök között igazi különlegességek a nagy teljesítményű, kitűnő optikájú csillagászati távcső, valamint a repülőgép szimulátorok. Minden modulhoz feladatlap és játékos feladat is tartozik.

Az erdei iskolához tartozó szálláshelyen (Diákszálló) egyidejűleg 44 fő részére biztosítható komfortos elszállásolás. Az étkezés a saját konyhával rendelkező Idősek Otthona épületében biztosított, napi háromszori alkalommal.

Az erdei iskola kora tavasztól késő őszig magas kihasználtsággal működik. A szálláshelyen a vendégéjszakák száma 7000 fő/év érték körül alakul.

A hegyháti tájjal való ismerkedést **erdei kilátó** is segíti (GPS: N 46° 18,8491'; E 18° 15,4555'): a 18 m magas kilátóból gyönyörű körpanoráma tárul fel.

A bemutatóhelyekről az érdeklődők a község **turisztikai weboldalán** (<http://turizmus.alsomocsolad.hu>) tájékozódhatnak. Az erdei iskola önálló honlapot (<http://www.erdeiiskolaalsomocsolad.net>) is működtet.

A környezeti nevelési programok fontos eleme **Mocsoládia mesefalu**. Alsómocsolád természeti és épített környezete meséken keresztül is megélhető, amit mesekönyv (Császár Levente: Aprónépek országa) és internetes honlap (<http://mocsoladika.hu>) is segít. A mesevilág környezeti nevelés szolgálatába állításában Boldizsár Ildikó mesekutató van az önkormányzat segítségére.

A településen működő két szálláshelyen – a Vendégházban (maximális férőhely: 40 fő) és a Diákszállón (44 fő) – a vendégéjszakák száma az elmúlt években 7000 fő/év érték körül alakul.

A településen folyó turisztikai tevékenység elismeréseként Alsómocsolád Község Önkormányzata „Élmények és Energiák Tárháza, Alsómocsolád” című projektje 2015-ben – a „Turizmus, szálloda, vendéglátóipar” kategóriában – *Greennovációs Nagydíjat* nyert.

■ 1.4.2. Szakember-ellátottság, szakmai partnerek

Alsómocsoládon a környezeti nevelési és ökoturisztikai jellegű feladatok elvégzését az **Alsómocsoládi Községfejlesztő és Szolgáltató Nonprofit Kft.** koordinálja, jellemzően 1 fő feladatellátása keretében. Az egyéb, jellemzően természetvédelmi igazgatási feladatok ellátását a Polgármesteri Hivatalban intézik, jellemzően jegyzői feladatkörben.

A természetvédelmi feladatok ellátásában az önkormányzat kiemelt szakmai partnerei a természetvédelmi jellegű tevékenységet végző társadalmi szervezetek. A helyi civil szervezetek közül kiemelkedő fontosságú tevékenységet folytat a **Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület**, amely szervezetnek a natúrparki települések (Alsómocsoláddal együtt összesen 8 település) a tagjai. Létszám tekintetében ez nem jelent plusz lehetőséget. A natúrparki feladatok ellátását jellemzően az egyesület egyik tagjaként Alsómocsolád Község Önkormányzatának Polgármesteri Hivatalában, illetve az Alsómocsoládi Községfejlesztő és Szolgáltató Nonprofit Kft. tevékenysége keretében intézik.

A természetvédelmi feladatok ellátásában az önkormányzat szakmai partnere az állami természetvédelmi intézményrendszer területi szerve, a működési területével érintett nemzetipark-igazgatóság. Alsómocsolád közigazgatási területe **Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság** működési területéhez tartozik. Az igazgatóság központja Pécsen van. Az igazgatóság címe, elérhetősége:

cím: 7625 Pécs Tettye tér 9. levelezési cím: 7602 Pécs Pf.: 312.
telefon: 72/517-200 e-mail: dunadrava@ddnp.kvvm.hu

Az igazgatóság szervezeti struktúráján belül Alsómocsolád közigazgatási területe a **Mecsek Tájegységhez** tartozik, amelynek irodája Pécsen van. A tájegységvezető Kulcsár Péter. A tájegységvezető elérhetősége:

telefon: 30/500-9523 e-mail: kulcsarpeti@freemail.hu

Természetvédelmi jellegű hatósági ügyekben a **Baranya Megyei Kormányhivatal** az illetékes. A kormányhivatal központja Pécsen van. A Kormányhivatal központi címe, elérhetősége:

cím: 7623 Pécs József Attila utca 10. levelezési cím: 7602 Pf.:405
telefon: 72/507-000 e-mail: hivatal@baranya.gov.hu

■ 1.4.3. A természetvédelmi feladatok ellátásának pénzügyi vonatkozásai

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 58. § (1) bekezdése felhatalmazása alapján az önkormányzat környezetvédelmi jellegű feladatainak ellátása elősegítése érdekében **önkormányzati környezetvédelmi alapot** hozhat létre. Az alapot önkormányzati rendelettel lehet létrehozni. A települési önkormányzati környezetvédelmi alap bevételei:

- a) a települési önkormányzat által jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírság teljes összege;
- b) az illetékes környezetvédelmi hatóság által a települési önkormányzat területén jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírságok összegének 30%-a (a veszélyhelyzet kihirdetését megalapozó eseménnyel összefüggésben jogerősen kiszabott környezetvédelmi bírságok kivételével);

- c) a környezetterhelési díjak és az igénybevételi járulékok külön törvényben meghatározott része;
- d) a települési önkormányzat bevételeinek környezetvédelmi célokra elkülönített összege;
- e) egyéb bevételek.

Alsómocsolád önkormányzata nem hozott létre környezetvédelmi alapot. A természetvédelmi feladatok ellátását **részben saját forrásból** finanszírozzák, amihez az erdei iskola üzemeltetéséből származó bevétel is hozzájárul. Az önkormányzat – önállóan vagy a kistérség többi településével közösen – **rendszeresen sikeresen pályázik** országos, regionális és Európai Uniósi pályázati alapokhoz. A pályázatokhoz szükséges önrészt az önkormányzat jellemzően finanszírozni tudja.

A Hét patak gyöngye Natúrpark Egyesület országos pályázatok (pl. Zöld Forrás) támogatásával valósított meg natúrparki természet- és tájvédelmi jellegű programokat.

■ 1.5. Összefoglalás: érték- és probléma-kataszter

Erősség

- Alsómocsolád közigazgatási területén számos természeti és kultúrtörténeti örökségi elem, változatos tájrészletek fordulnak elő, amelyek jellemzően kötődnek a több évszázados, a természettel és a tájjal összhangban végzett gazdálkodási tevékenységhez.
- Az önkormányzat elkötelezett a természeti és kultúrtörténeti örökség megőrzésében és fenntartható módon történő hasznosításában.
- A természeti és kultúrtörténeti örökség megőrzésére és fenntartható módon történő hasznosítására tervekkel megalapozott fejlesztési program indult.
- A természetvédelmi fejlesztések finanszírozási hátterének megteremtése érdekében az önkormányzat rendszeresen eredményesen pályázik országos és Európai Unió pályázati alapokhoz. A pályázatok önrészét az önkormányzat fedezni tudja.
- A környezeti nevelés nagy múltra tekint vissza a településen, amiben jelentős szerepe van az önkormányzatnak. A természeti és kultúrtörténeti értékek bemutatását több környezeti nevelési létesítmény szolgálja.
- Az értékvédelmi tevékenységeknek és a táji léptékű együttműködéseknek kiváló keretet biztosít a Hét patak gyöngye Natúrpark, amelynek elsőszámú mozgatórugója Alsómocsolád Község Önkormányzata és az általa létrehozott Alsómocsoládi Községfejlesztő és Szolgáltató Nonprofit Kft.

Gyengeség

- Alsómocsolád közigazgatási területének jelentős része intenzív mező- és erdőgazdasági hasznosítás alatt áll, így ezeken a területeken természetes és természetközeli állapotú élőhelyek csak foltokban maradtak meg, többé-kevésbé degradálódva és egymástól nagymértékben izolálódva.
- Az intenzív hasznosítású szántóföldek között lévő, kis kiterjedésű, természetközeli állapotú élőhelyek – amelyek az ökológiai hálózatban „lépőkövekként” funkcionálhatnak – az elmúlt évtizedekben nagyjából áldozataul estek az iparszerű mezőgazdasági termelésnek.
- Az ültetvényes erdőkben kis biológiai diverzitás jellemző.
- Az értékes vizes élőhelyeket képező halastavakban a környező területek intenzív mezőgazdasági hasznosítása miatt nagymértékű a feltöltődés és gyors ütemű az eutrofizáció.
- Az erős táji identitással rendelkező és a tájat megfelelő gazdaszemlélettel művelő magánszemélyek száma egyre kevesebb.
- A térségben élők natúrparki tudatossága – a legtöbb natúrparkunkhoz hasonlóan – feltételezhetően alacsony. Erre vonatkozó reprezentatív felmérés még nem készült.

Lehetőség

- A működési területével érintett állami természetvédelmi szervezettel, a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósággal az elmúlt évtizedben kialakított eredményes együttműködés jó alapot biztosít a további közös munkára, esetleg a település közigazgatási területén folytatott közös természetvédelmi fejlesztésekre.
- A védelemre érdemes területek helyi jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánításával e területek felértékelődhetnek, erősítve az önkormányzat és a natúrpark természeti és kultúrtörténeti örökség fejlesztésére vonatkozó szándékait, amit a szükséges élőhely-fejlesztési tevékenységek elvégzésével is erősíteni lehet.
- A környezeti nevelési létesítmények látogató- és családbarát jellegének erősítésével a térség ökoturisztikai és környezeti nevelési kínálata tovább erősíthető.
- A térség természeti örökségére vonatkozó helyi és szakmai tudás együttesen olyan hagyományokon alapuló, ugyanakkor innovatív fejlesztések lehetőségét rejt magában, amelynek hasznosítása fontos, ugyanakkor országos szinten is példamutató lehet.
- A táji léptékű együttműködések erősítése a natúrpark keretében megtekintheti az alapját a természeti örökség megőrzése erősítésének, mind a társadalmi támogatottság, mind a gazdasági fenntarthatóság terén.

Korlát

- Alsómocsolád szűkebb környékén nem fordulnak elő nagy kiterjedésű, összefüggő természetes élőhely komplexek, amelyek megkönnyíthetnék a kis kiterjedésű és izolált természetközeli állapotú élőhelyek ökológiai állapotának javulását.
- A gazdasági környezet fontos elemét jelentő intenzív mezőgazdasági művelés és ültetvényszerű erdőgazdálkodás jelentős korlátozó tényező az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése szempontjából.
- A település közigazgatási területe periférikus elhelyezkedésű a működési területével érintett állami természetvédelmi szervezet, a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság működési területén.
- Az elkövetkező években természetvédelmi célú fejlesztésekre rendelkezésre álló Európai Unió pénzügyi források elérhetősége az önkormányzat számára a korábbi időszakhoz képest nehezebbé vált. A KEHOP pályázati konstrukcióban természetvédelmi fejlesztésekre kizárólag a nemzetipark-igazgatósággal konzorciumban lehet majd pályázni.

2. TERMÉSZETVÉDELMI PROGRAM: CÉLOK, ELÉRNI KÍVÁNT CÉL-ÁLLAPOTOK, CSELEKVÉSI PROGRAMOK

2.1. Természetvédelem a helyi közösségekkel, a helyi közösségekért – alapvetések

A természeti-táji örökség megőrzésében – az állami szervezetek, így a nemzeti park-igazgatóságok és a természetvédelmi hatóságok mellett – kiemelt szerepet kaphatnak a térségi és helyi szereplők, köztük az önkormányzatok és a civil szervezetek is. A térségi-helyi szintű örökségvédelemnek célszerűen olyan integrált szemléleten kell alapulnia, amely a védelem mellett a fenntartható hasznosítást is kiemelten kezeli.

E tevékenységekben fontos szerepet kaphatnak a táji léptékű együttműködések, a széleskörű térségi szintű partnerség. E szemlélet alapvetően különbözik az állami természetvédelem jogszabályok által meghatározott, alapvetően a jogi normák betartásán alapuló gyakorlatától, ugyanakkor országos és térségi szinten megfelelő társadalmi támogatottságot tudhat maga mögött. Hazánkban – és számos külföldi országban – e táji léptékű, közösségi alapú kezdeményezések megtestesítői a *natúr-parkok*. Alsómocsolád térségében a névhasználati címét 5 éve megszerző *Hét patak gyöngye Natúrpark* jó alapot biztosít a széleskörű térségi szintű együttműködésre a természeti-táji örökség megőrzésében és fenntartható hasznosításában. A natúr-park a szervezeti keretét biztosíthatja a közös célok megtalálásának és az azok elérése érdekében végzett tevékenységeknek.

Meg kell teremteni annak feltételeit, hogy a természeti-táji örökséget a *helyi közösségek is magukénak érezzék*, és ennek köszönhetően az *értéktörző tevékenységbe a közösségek tagjai maguk is aktívan bekapcsolódjanak*, a gazdálkodási tevékenységük során a természeti örökség fenntartását elősegítő tájhasználati módokat alkalmazzanak. Ennek egyik feltétele a *természetközeli hasznosítási módok, alternatívák ismerete*. Ugyanakkor fontos a *természeti-táji örökség felé irányuló pozitív attitűd*, a *tájhoz, a szülőföldhöz való kötődés*. Ennek egyik alapeleme a *megértés*,

a *megfelelő környezeti szemlélet*. Emellett azonban lényeges, hogy az *értéktörzés fontosságát a helyi közösségek közvetlenül, anyagi értelemben is érzékeljék*.

A több évszázados emberi tevékenység által formált, számos értéket hordozó ökoszisztémák hosszú távú fenntartása a *táji hagyományokon alapulva*, ugyanakkor *innovatív, egyedi megoldásokat, egymásra épülő fejlesztéseket alkalmazva* valósítható meg.

Az önkormányzat és a többi térségi-helyi szereplő számára ez a szemlélet jelentheti az alapot a természeti-táji örökség olyan módon történő hasznosításához, amely az még utódok számára is biztosítja az *egészséges környezetet, az értékekben gazdag, élő és élhető tájat, a helyi közösség megmaradását, megerősödését*, mind lelki értelemben, mind gazdasági téren. A helyi közösségekkel együttműködve és a helyi közösségek érdekét maximálisan figyelembe vevő örökségalapú térségfejlesztés meglátásunk szerint valós perspektívát jelenthet Alsómocsolád és térsége közösségei számára.

2.2. A természeti-táji örökség megőrzését szolgáló programok

2.2.1. Védelemre érdemes természeti területek és értékek helyi szintű védetté nyilvánítása

Cél: Jogszabályi védelem biztosítása a helyi jelentőségű természeti területek és értékek hosszú távú megőrzése érdekében.

Célállapot: A természeti örökség részét képező valamennyi terület, objektum, élő szervezet és élettelen természeti képződmény valamilyen formában jogi védelmet (is) élvez. Az értékes természeti területek megőrzésével az ökológiai kapcsolatok működése térségi szinten biztosított.

Programok:

Jogi védelem-1:

AZ ARRA ÉRDEMES VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK ÉS ÉRTÉKEK HELYI SZINTŰ TERMÉSZETVÉDELMI OLTALOM ALÁ HELYEZÉSE

Védetté nyilvánításra javasolt természeti területek:

- a Virágsűrű erdei élőhelyei a löszszakadékokkal és forrásokkal, „**Virágsűrű erdei élőhelyei természetvédelmi terület**” elnevezéssel;
- a Róka-gödör erdei élőhelyei, „**Róka-gödör erdei élőhelyei természetvédelmi terület**” elnevezéssel;
- a Sztankovánszky kastély parkja, „**Sztankovánszky kastély parkja természetvédelmi terület**” elnevezéssel.

Védetté nyilvánításra javasolt faegyedek, fasorok és facsoportok:

- Rigac Jancsi tölgyfája, „**Rigac Jancsi tölgyfája természeti emlék**” elnevezéssel;
- a Templomkertben álló Erzsébet fák, „**Templomkerti Erzsébet fák természeti emlék**” elnevezéssel;
- a Temetőkertben álló ezüsthársak, „**Temetőkerti hársak természeti emlék**” elnevezéssel.

A védelem biztosítására a helyi jelentőségű épített és természeti értékek védelméről szóló 9/2010. (XI. 05.) számú rendelet módosításával szükséges sort keríteni.

Ütemezés: 2016. IV. negyedév és 2017 I. negyedév, felülvizsgálat 3 évente

Kapcsolódó feladatok:

- Gondoskodni kell a **védelemre tervezett területek ingatlan-nyilvántartási bejegyzésre alkalmas lehatárolásáról** (ld. *Igazgatás-3.*).
- A **helyi védetté nyilvánítási folyamat lefolytatása**, s annak végeredményeként a **helyi értékvédelmi rendelet elkészítése és hatályba léptetése**.

A helyi szintű védetté nyilvánítás folyamatát a *2. mellékletben* mutatjuk be részletesen.

- A Tvt. alapján a (helyi) védetté nyilvánítás feltétele a **természetvédelmi kezelési terv elkészítése**, a hatályos jogszabálynak (30/2001. KöM rendelet) megfelelő tartalommal. A kezelési terv hiánya ellenére javasoljuk a helyi értékvédelmi rendelet minél hamarabb történő összeállítását, amelyben – átmeneti jelleggel – kerüljenek meghatározása az egyes területekre és értékekre vonatkozó legfontosabb kezelési irányelvek (ld. *Kezelés-1-4.*). Ezzel párhuzamosan pályázati forrásokat szükséges keresni a jogszabályban előírt kezelési terv(ek) szakértői csoporttal történő elkészítésére. A leendő kezelési terv(ek) előírásait maradéktalanul be kell tartani, intézkedési javaslatait meg kell valósítani.
- A Tvt. alapján a helyi jelentőségű védett természeti terület fenntartásáról, természeti állapotának fejlesztéséről, őrzéséről a védetté nyilvánító települési önkormányzat köteles gondoskodni (ld. *Kezelés-1-4.*).

■ 2.2.2. Természetvédelmi kezelési feladatok⁵

Cél: A helyi jelentőségű természetvédelmi területek és természeti emlékek, valamint az egyéb, nem védett természeti területek ökológiai állapotának hosszú távú megőrzése, fejlesztése aktív természetvédelmi célú beavatkozásokkal.

Célállapot: A helyi jelentőségű természetvédelmi területek és természeti emlékek, valamint egyéb természeti területek kedvező ökológiai állapota.

Programok:⁶

⁵ A természetvédelmi kezelés részét képező bemutatást és kutatást a későbbiekben tárgyaljuk.

⁶ A védett természeti területek kezelési munkálatainak szakmai megalapozására természetvédelmi kezelési tervet kell készíteni (ld. *Igazgatás-2.*), jelen fejezetben csak a legfontosabb kezelési irányelveket adjuk meg.

Kezelés-1:

A VIRÁGSÚRÚ ERDEI ÉLŐHELYEI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSE

- A parkerdőként hasznosított területen továbbra is kiemelten szükséges kezelni a környezeti nevelést, szemléletformálást.
- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni.
- Szükség szerint kiemelt feladatként szükséges kezelni a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítását, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de indokolt esetben a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A madarak és denevérek megtelepedését, szaporodását mesterséges odúk kihelyezésével javasolt segíteni.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-2:

A RÓKA-GÖDÖR ERDEI ÉLŐHELYEI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSE

- Az erdőben természetszerű erdőgazdálkodást szükséges folytatni.
- Szükség szerint kiemelt feladatként szükséges kezelni a gyorsan terjedő özönnövények visszaszorítását, melyek irtása során előnyben kell részesíteni a mechanikai módszereket, de indokolt esetben a kémiai módszerek alkalmazása is megengedhető.
- A madarak és denevérek megtelepedését, szaporodását mesterséges odúk kihelyezésével javasolt segíteni.
- A területen található kultúrtörténeti emlékek helyreállítását prioritásként szükséges kezelni.
- A terület bekapcsolható a környezeti nevelést, szemléletformálást szolgáló turisztikai útvonalhálózatba, úgy, hogy a bemutatási infrastruktúra elemeket a terület északi bejárati részén javasolt elhelyezni.

- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-3:

A SZTANKOVÁNSZKY KASTÉLY PARKJA TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSE

- A szükséges parkfenntartási munkálatokat rendszeresen el kell végezni.
- Javasolt a tulajdonossal egyeztetést kezdeményezni annak érdekében, hogy a kastélypark exkluzív programként, kiemelt időpontokban (pl. falunap, Föld Napja), szakvezetővel látogatható legyen. Távolilag, a kastély és parkjának megvásárlása esetén javasolt részletesen megvizsgálni a natúrparki bemutatóhelyként történő hasznosítás lehetőségét.
- A terület főbb belépési pontjainál helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Kezelés-4:

A VÉDETT FAEGYEDEK ÁPOLÁSA, KEZELÉSE

- A fákat a biológiai kor végső határáig fenn kell tartani, egyedeket kivágni csak élet- és balesetvédelmi okok alapján lehet. Gondoskodni kell az elhalt egyedek pótlásáról.
- Rendszeresen el kell végezni a fenntartási, ápolási munkálatokat.
- A faegyedek mellett helyi védettséget jelző táblákat szükséges elhelyezni.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: helyi civil szervezetek, az érintett területek tulajdonosai, vagyonkezelői

Kezelés-5:

EGYÜTTMŰKÖDÉSI PROGRAM A MAGÁNTULAJDONBAN LÉVŐ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSÉRE

„A védett természeti területeken természetvédelmi érdekből .. elrendelt mező- és erdőgazdasági korlátozás, illetve tilalom esetén, vagy a termelésszerkezet jelentős megváltoztatásának előírása következtében a tulajdonos tényleges kárát meg kell téríteni.” (Tvt. 72. §. 1. bekezdés)

A magántulajdonban lévő védett természeti területek önkormányzat által történő kisajátítása nem realitás. Ezért ezeken a területeken el kell érni, hogy a tulajdonosok olyan módon folytassák a gazdálkodást, hogy az a természeti értékek megőrzését (is) szolgálja.

Ennek érdekében olyan együttműködési programot javasolt kezdeményezni, amelynek során a védett természeti területeken gazdálkodókat tájékoztatni kell

- a gazdálkodásnak az önkormányzati értékvédelmi rendeletben meghatározott feltételeiről,
- a természetkímélő gazdálkodási módszerekről, valamint
- a természeti értékek megőrzését (is) szolgáló gazdálkodást támogató Európai Unió és hazai programokról.

Mindemellett a gazdákat segíteni kell

- a pályázatok megírásában, valamint
- a természetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazásában.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: helyi civil szervezetek, az érintett területek tulajdonosai, vagyonkezelői, szakértői csoport (szakmai koordináció)

Kezelés-6:

ÉLŐHELY-FEJLESZTÉS KÖZÖSSÉGI KÖZREMŰKÖDÉSEL

A természeti örökség gazdagítását olyan élőhely-fejlesztési munkálatokkal javasolt elősegíteni, amelyek kis költségekkel megvalósíthatók, ugyanakkor szimbolikus jelentőségükkel elősegítik a természetvédelem társadalmi elfogadottságának és a helyek tájhoz való kötődésének erősödését. Ilyen lehet például a helyi hagyományvilágban fontos szerepet játszó, az elmúlt években a térségből eltűnt fehér gólya újbóli megtelepedésének az elősegítése, vagy a térségre jellemző egyik védett és globálisan veszélyeztetett hullófaj, a mocsári teknős állományának erősítését célzó élőhely-fejlesztés. A programot a kutatásoktól kezdődően az élőhely-fejlesztési munkálatok kivitelezéséig bezáróan a helyi közösségek tagjainak aktív bevonásával javasolt elvégezni. E fejlesztéseket célszerű az erdei iskola és a térség általános iskoláinak oktatási-nevelési programjába is bekapcsolni (pl. webkamerák kihelyezésével). Az élőhely-fejlesztéseket célszerűen az önkormányzati, esetleg állami tulajdonú területeken szükséges tervezni és végrehajtani.

Ütemezés: folyamatos

Közreműködők: Magyar Madártani Egyesület területi csoportja, szükség szerint egyéb szakértők

Kezelés-7:

TÁJÉRTÉKEK HELYREÁLLÍTÁSA, ÁLLAGMEGÓVÁSA KÖZÖSSÉGI AKCIÓ KERETÉBEN

Az értékes tájlemek megőrzése érdekében természetvédelmi jellegű közösségi akciókat javasolt szervezni. E sajátos jellegű „tájséták” keretében sor kerülhet egy-egy rossz állapotú tájérték helyreállítására vagy a szükséges állagmegóvó beavatkozások elvégzésére. A helyreállítási akciókat közösen javasolt megtervezni (pl. archív fényképek gyűjtése). E közösségi jellegű rendezvényeket javasolt dokumentálni, a fényképekből valamely közösségi használatú térben kis kiállítást lehet szervezni. Elsősorban olyan tájértékeket kell keresni, amelyekhez a helyiek kötődnek, illetve

kis költségvetéssel helyreállíthatók. A költségesebb helyreállítási munkálatokhoz keresni kell a pályázati forrásokat. Mindenképpen indokoltnak tartjuk a Róka-gödörben lévő Mária-szobros kápolna helyreállítását, valamint a templomkerti Erzsébet fák környezetének rendezését.

A természetvédelmi jellegű közösségi akciókat célszerű beilleszteni a tájséta sorozatba (ld. *Fenntartható hasznosítás-3.*), illetve javasolt natúrparki szintre kiterjeszteni, mivel érdemben hozzájárulhat az érintett lakosság tájhoz való kötődésének és natúrparki tudatosságának erősödéséhez.

Ütemezés: 2016. II. félévtől folyamatos, illetve a pályázati lehetősége függvényében

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, helyi „tudásőrzők”, szükség szerint szakértők

■ 2.3. A természeti-táji örökség fenntartható hasznosítását szolgáló programok

A természetvédelem jellemzően nem profitorientált tevékenység, s jellemzően nem rövid távon jelentkező „hasznot” eredményez. Ezért kiemelkedően fontos, hogy a megőrző tevékenységgel párhuzamosan sor kerüljön a **helyi közösségek közvetlen, rövid- és középtávú érdekelttségének felkeltésére** a természeti örökség megőrzése iránt.

A természeti örökség hasznosítását szolgáló programok megvalósítása során alapelvnek kell tekinteni, hogy a hasznosításnak a **megőréssel összhangban, a fenntarthatóság szempontjai szerint** kell történnie.

■ 2.3.1. A helyi védett és egyéb értékes természeti területek turisztikai és környezeti nevelési célú komplex fejlesztési programja

Cél: A helyi lakosság és a települést felkereső turisták környezeti szemléletének fejlesztése, táj iránti fogékonyságának növelése, a település és a natúrpark (öko)

turisztikai kínálatának bővítése, valamint a természetvédelem és a természeti örökség megőrzését, hasznosítását szolgáló intézkedések, programok társadalmi támogatottságának növelése.

Célállapot: A környezeti nevelési tevékenységet hatékonyan segítő bemutatási hálózat, szélesebb rétegek számára vonzó (öko)turisztikai kínálat, illetve a natúrpark természeti és kultúrtörténeti örökségét magáénak érző, megőrzése érdekében tenni hajlandó és képes helyi lakosság.

Programok:

Fenntartható hasznosítás-1:

A GYALOGOS ÉS KERÉKPÁROS TÚRAÚTVONAL-HÁLÓZAT FEJLESZTÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HÉT PATAK GYÖNGYE NATÚRPARK TÖBBI TELEPÜLÉSÉRE

Javasolt a gyalogos és kerékpáros túraútvonal-hálózat bővítése és egységes felfestése. A természeti és kulturális örökségi helyszíneket felfűző, jól jelzett túraútvonal-hálózat egyrészt növelheti a település és a natúrpark turisztikai vonzerejét, elsősorban az aktív és ökoturisztikai szegmensek tekintetében, másrészt javíthatja az erdei iskolai környezeti nevelési program hatékonyságát.

Az útvonaltervezés legfontosabb szakmai szempontjai a következők:

- fűzze fel a természeti és kulturális örökségi helyszíneket;
- teremtsen meg a kapcsolatot a natúrpark többi településével, lehetőség szerint a helyiek által használt régi útvonalak „újrafelfedezésével”, „újrahasználatba vételével”;
- teremtsen meg a kapcsolatot közeli népszerű természetjáró célponttal, a Mecsekkel.

A fenti szakmai szempontok figyelembevételével javasolt útvonalakat a *11. ábrán* tüntettük fel.

Kapcsolódó javaslataink a következők:

- a túraútvonal-hálózat végleges nyomvonalait a helyi közösség tagjainak bevonásával, közösségi tervezéssel javasolt kialakítani;
- a túraútvonal-hálózatot ezt követően a helyi közösség tagjainak aktív részvételével, közösségi jelzéstetés keretében javasolt felfesteni;
- a turistaútvonalak jelzésénél és a jelzéstetés során tekintettel kell lenni a turistajelzésekről szóló Magyar Szabványra (MSZ 20587/2-1988) és a Magyar Természetjáró Szövetség témában készült szakanyagára (http://termeszettjaro.hu/images/stp_attachment/o/179/2_jelzesfestes_20150324_kiegeszitett.pdf?02869043415499214);
- a természeti és kulturális örökségi helyszíneket, valamint az ezeket felfűző túraútvonal-hálózatot egységes szerkezetben javasolt megjeleníteni Alsómocsolád turisztikai weboldalán és a népszerű országos internetes turisztikai, szabadidős portálokon is (pl. funiQ.hu, viago.hu);
- a programot a natúrpark többi településére is javasolt kiterjeszteni, célszerűen natúrparki szintű pályázati program finanszírozásában;
- a létrehozott új aktív és ökoturisztikai kínálati elem marketing-kommunikációjában javasolt a natúrparki szinten is érvényesíteni.

Ütemezés: 2016. II. félévtől a pályázati lehetőségek függvényében

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület és szakértői csoport (szakmai koordináció, marketing-kommunikáció)

Fenntartható hasznosítás-2:

A MEGLÉVŐ KÖRNYEZETI NEVELÉSI ÉS (ÖKO)TURISZTIKAI INFRASTRUKTÚRA TOVÁBBFEJLESZTÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HÉT PATAK GYÖNGYE NATÚRPARKRA

A meglévő bemutatási infrastruktúra továbbfejlesztése javasolt az alábbi szempontok figyelembevételével (*ld. 12. ábra*):

- a környezeti nevelési és (öko)turisztikai létesítményeknek *egységes bemutatási hálózatot* szükséges alkotnia, nemcsak települési, hanem térségi szinten is, utóbbi esetben a Hét patak gyöngye Natúrparkban gondolkodva;
- a bemutatási program során – az általános természetismeret helyett – a *térség sajátos természeti-táji adottságaira, értékeire javasolt kiemelt hangsúlyt helyezni*;
- a bemutatóhelyeket egységes, a helyi hagyományokat tükröző, ugyanakkor modern arculattal, a bemutatás újszerű eszközeit is alkalmazva szükséges fejleszteni;
- a natúrparki bemutatási hálózat fontos elemeként *natúrparki fogadóhely* kialakítása javasolt a natúrpark egyik kiemelt fontosságú belépési pontjában, Rigac Jancsi tölgyfájánál; a jelképes kapuként is szolgáló fogadóhelyen a Hét patak gyöngye Natúrpark természeti és kultúrtörténeti örökségi helyszíneit és a megismerésüket, tanulmányozásukat szolgáló tájékoztató táblák kaphatnak helyet;
- a natúrparki bemutatási hálózat részeként beltéri *információs pont, bemutatósarok* kialakítása javasolt az erdei iskola épületében, ahol egységes tartalommal (kiadványok, a natúrparki települések és együttműködő partnerek információs anyagai stb.) megjelenik a Hét patak gyöngye Natúrpark környezeti és turisztikai kínálata;
- a *tanösvények* fejlesztésénél törekedni kell az *interaktív jelleg erősítésére*, mind a szövegezés során, mind a kiegészítő elemek alkalmazása során (részletesen lásd: Kiss Gábor (2007) (szerk.): *Tanösvények tervezése. Módszertani útmutató. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság. Eger.*);
- a meglévő tanösvényekhez és a tervezett új túraútvonalakhoz kapcsolódóan egy *QR-kódos kincskereső ösvény kialakítása és egy foglalkoztató füzet elkészítése és kiadása* javasolt, amelynek segítségével az erdei iskolai csoportok tagjai és az egyénileg érkező családok fiatalabb tagjai játékos formában ismerkedhetnek meg a térség természeti örökségével; a kincskereső ösvényen, illetve a foglalkoztató füzetben javasolt követni a „Mocsoládia mesefalu” koncepciót;
- újszerű kínálati elemet jelenthet a korábbi tervek között szereplő, a megújuló

12. ábra.

Környezeti-nevelési és turisztikai célú bemutatási hálózat Alsómoscoládán
- JAVASLAT -

energiák térségi léptékű és egyéni jellegű hasznosítási lehetőségeinek megismertetését szolgáló *energiaösvény* kialakítása natúrparki szinten;

- o érdemes megvizsgálni egy *lombkora-tanösvény* kialakításának lehetőségét a Virágsűrűben vagy a Róka-gödörben⁷; a dél-dunántúli térségben egyedülálló környezeti nevelési és ökoturisztikai kínálati elem esetében javasolt keresni az együttműködés lehetőségét a térségben működő állami erdőgazdasággal, a Mecsekerdő Zrt-vel;
- o a térség táji adottságain alapulva, a környezeti nevelési program szélesítése érdekében *állandó vízminőségi mérőhelyek kialakítása* javasolt a halastavak partján és a patakok mentén, amelyek lehetővé teszik az érintett állóvizek és vízfolyások gyermekek számára is biztonságos megközelítését; a rendszeres vízminőségi vizsgálatok feltételének megteremtése érdekében BISEL oktatócsomagok beszerzése, s hozzá kapcsolódóan képzési program szervezése javasolt (részletesen lásd: <http://bisel.hu>); a tervezett fejlesztések és eszközbeszerzések lehetővé teszik, hogy a vízminőségi mérések beépítésre kerüljenek a térségben működő oktatási-nevelési intézmények tantervébe;
- o a bemutatási hálózat környezetarchitektúra elemeinek fenntartása *folyamatos, szakszerű karbantartást* igényel, amely – az egyéb feladatok mellett – az önkormányzati természetvédelmi örök szervezésében, felügyeletével történhet (*ld. Intézmény-2.*);
- o az aktív és ökoturisztikai kínálat szélesítése érdekében *sportszerkölcsonzó szolgáltatás* (kerékpár, nordic walking botok stb.) *biztosítása* javasolt az erdei iskola épületében;
- o a Hét patak gyöngye Natúrpark gazdag természeti-táji örökségét, valamint a megismerésüket biztosító környezeti nevelési és turisztikai infrastruktúrát élményszerűen bemutató *kiadvány* összeállítása és kiadása javasolt;
- o a Hét patak gyöngye Natúrpark értékes természeti területeit, valamint

környezeti nevelési és turisztikai kínálatát élményszerűen bemutató *kisfilm és zenés dia-show elkészítése* javasolt, amelyeket az erdei iskolában és a község turisztikai weboldalán is javasolt elérhetővé tenni.

Ütemezés: 2016. II. félévtől a pályázati lehetőségek függvényében folyamatos

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület és szakértői csoport (tervezés, kiadványok összeállítása)

Fenntartható hasznosítás-3:

TÁJSÉTÁK ÉS EGYÉB TERMÉSZETVÉDELMI TEMATIKÁJÚ KÖZÖSSÉGI RENDEZVÉNYEK SZERVEZÉSE

A térség természeti-táji örökségének és a megőrzésük érdekében végzett tevékenységnek a bemutatására tájsétákat és egyéb természetvédelmi tematikájú rendezvényeket javasolt szervezni.

E terepi közösségi programok során kiemelt hangsúlyt célszerű helyezni a helyben élők tájhoz kötődő tudásának felelevenítésére, a helyi tudás természetvédelem céljára történő hasznosításának elősegítésére, s ezzel a helyi közösség tagjainak tájhoz való kötődésének és a természetvédelem társadalmi elfogadottságának erősítésére.

A tájsétákat alkalmanként eltérő tematikával javasolt szervezni (pl. élő és élettelen természeti örökségünk, épített értékeink a tájban, tájhoz kötődő hagyományaink, a táj változása a gazdálkodás tükrében, megújuló energiaforrásaink a tájban). A túrákat idővel javasolt bővíteni olyan jellegű programelemmel, amelynek során például egy rossz állapotú tájérték helyreállításában való közreműködésre kerül sor, amelyet a korábbi tájséták során közösen választanak ki a résztvevők (*ld. Kezelés-6.*)

A kisgyermektől a nyugdíjasokig minden korcsoport részére javasolt programokat meghirdetni, köztük olyanokat is, amelyeken a résztvevők egymástól is tanulhatnak. Fontos, hogy a szemléletformálásban is érvényesüljön az élményszerűség,

⁷ Domborzati adottságai és faállománya alapján mindkét helyszín alkalmas lehet egy olyan színvonalú lombkorona-tanösvény kialakítására, ami országos viszonylatban is egyedülálló lenne.

kiemelten a fiatalabb korosztályoknak szervezett programokban. E téren kiemelten lehet építeni a natúrparki táj szépségére, amely a tájélmény fontos eleme. A túrákra elsősorban a natúrparkban élőket javasolt meghívni, a meghívottak körét fokozatosan kiterjesztve a tágabb térségben élőkre is. A terepi séták szakmai vezetésére egyrészt természet- és tájvédelmi szakembereket, másrészt helyi tudásőröket javasolt felkérni, valamint a térséghez és a természetvédelemhez kötődő, köztisztviselőként álló személyiségeket is meg lehet hívni.

A programok szervezésébe és lebonyolításába célszerű bevonni a Hét patak gyöngye Natúrpark többi települését, és a programokat natúrparki keretek között meghirdetni (natúrparki tájséták).

E közösségi rendezvényeket a természetvédelmi jellegű „jeles napok”-hoz kapcsolódóan javasolt szervezni. A javasolt természetvédelmi jellegű, kiemelt „jeles napok” a következők:

február 2. – Vizes élőhelyek napja	június 5. – Környezetvédelmi világnap
március 22. – A víz világnapja	október 1. – Élőhely világnap
április 22. – Föld napja	október 4. – Az állatok világnapja
május 10. – Madarak és fák napja	október 21. – Földünkért világnap

A természetvédelmi jellegű közösségi programokról éves rendezvénynaplót érdemes összeállítani és a község turisztikai honlapján közzétenni.

Ütemezés: 2016. II. félévtől folyamatos

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, helyi „tudásőrök”, szakértők (szakmai vezetés)

Fenntartható hasznosítás-4:

A KÖZSÉG TURISZTIKAI WEBOLDALÁNAK FOLYAMATOS FRISSÍTÉSE

A természeti-táji örökség bemutatására a község turisztikai honlapján (<http://turizmus.alsomocsolad.hu>) is javasolt sort keríteni, ahol az aktuális természetvédelemmel kapcsolatos programokról is hírt lehet adni.

Ütemezés: folyamatos

■ 2.4. A megvalósítás eszközei

■ 2.4.1. Igazgatási és hatósági feladatok

Cél: A természeti örökség jogi védelmét szolgáló és a hasznosítás módját, feltételeit meghatározó jogszabály megalkotása, igazgatási és hatósági feladatok ellátása.

Célállapot: A hatályos jogszabályok és a jogi normák érvényesítését segítő eszközrendszer biztosítja a természeti örökség hosszú távú megőrzését és fenntartható hasznosítását.

Programok:

Igazgatás-1:

AZ ÖNKORMÁNYZATI ÉRTÉKVÉDELMI RENDELET FELÜLVIZSGÁLATA

Az Alaptervben helyi védetté nyilvánításra javasolt területek és értékek (*ld. 2.1. „Védelemre érdemes természeti területek és értékek kijelölése és védetté nyilvánítása” c. fejezet*) jogi védelmének biztosítására a helyi jelentőségű épített és természeti értékek védelméről szóló 9/2010. (XI. 05.) számú rendelet módosításával szükséges sort keríteni.

Az Alapterv vizsgálati fejezete tartalmazza az érintett területek lehatárolásának tervezetét és a rendelet módosításához szükséges adatokat. A tervezet kapcsán a területi egyeztetések eredményeként még felmerülhetnek kisebb változtatások. A védelemre tervezett területekre vonatkozó kezelési irányelveket a Kezelés-1-4. programok tartalmazzák.

Ütemezés: 2016. IV. negyedév és 2017. I. negyedév; későbbi módosítás szükség szerint

Igazgatás-2:

A HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK KEZELÉSI TERVEINEK ELKÉSZÍTÉSE

A Tvt. előírása szerint (55. §) a helyi jelentőségű természetvédelmi területekre a települési önkormányzatnak természetvédelmi kezelési tervet kell készítenie.

A *természetvédelmi kezelési terv* a védett természeti terület és természeti értékei felmérését és nyilvántartását, megóvását, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenységet, továbbá a tervezési területen tartósan fennmaradó, vagy a jövőben várható gazdasági, gazdálkodási tevékenységeket és az azokra vonatkozó előírásokat magába foglaló terv.

A kezelési terv tartalmi követelményeit a 30/2001-es KöM rendelet rögzíti. A tervben foglaltaknak összhangban kell lenniük az országos és regionális tervekben rögzítettekkel. Az elkészült tervet el kell küldeni a működési területével érintett nemzeti-park-igazgatóságnak (Duna-Dráva NPI) előzetes véleményezésre, majd a képviselő-testületnek rendelettel kell elfogadnia. Az elfogadott kezelési terv egy példányát meg kell küldeni a Duna-Dráva NPI-nek.

Ütemezés: 2016. IV. évtől a pénzügyi lehetőségek függvényében

Közreműködők: szakértői tervezői csoport

Igazgatás-3:

A HELYI VÉDELEMRE TERVEZETT TERMÉSZETI TERÜLETEK INGATLAN-NYILVÁNTARTÁSI RENDEZÉSE

Gondoskodni kell a helyi védelemre tervezett területek ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséről. A hatályos jogszabályok lehetővé teszik a védett természeti területek sarokpont-koordinátákkal történő lehatárolását és bejegyeztetését.

Ütemezés: 2017

Igazgatás-4:

TERMÉSZETVÉDELMI IGAZGATÁSI ÉS HATÓSÁGI FELADATOK HELYI SZINTŰ ELLÁTÁSA

A helyi szintű természetvédelmi területek és természeti emlékek esetében a természetvédelmi hatósági feladatokat első fokon a települési önkormányzat államigazgatási, hatósági hatáskörébe tartozó ügyekben a jegyző látja el.

Ütemezés: folyamatos

■ 2.4.2. *Intézményhálózat fejlesztése, szakember-ellátottság javítása*

Cél: A természeti örökség hosszú távú megőrzését, valamint a természeti területek és értékek hasznosítását biztosító együttműködési partneri hálózat megerősítése, működtetése.

Célállapot: A természeti örökség hosszú távú megőrzését és fenntartható hasznosítását biztosító helyi szintű intézmények, szervezetek megléte, megfelelő képzettségű szakemberek alkalmazása.

Programok:

Intézmény-1:

ATÁJILÉPTÉKŰ EGYÜTTMŰKÖDÉST SEGÍTŐ SZERVEZETRENDSZERMEGERŐSÍTÉSE, MŰKÖDTETÉSE

A táji léptékű együttműködést segítő szervezetrendszer megerősítésére natúrparki keretek között kerülhet sor. A natúrparki szakmai pillérek mentén létrehozandó Natúrparki Tanács és Natúrparki Szakmai Műhelyek a természet- és tájvédelmi jellegű feladatok esetében is hatékonyabb végrehajtást tesznek lehetővé (részletesen lásd: „A magyarországi natúrparkok fejlesztési koncepciója 2015-2030”). E tanácsadó és szakmai koordinációs jellegű feladatokat ellátó testületek létrehozására a natúrparki fejlesztési koncepció megújításával párhuzamosan javasolt sort keríteni (ld. Kutatás-7.).

Ütemezés: 2016. II. félév

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, a natúrparki térség egyéb érintett szakmai szervezetei, szakértői csoport (szakmai koordináció)

Intézmény-2:

TERMÉSZETVÉDELMI ŐR(ÖK) FOGLALKOZTATÁSA NATÚRPARKI SZINTEN

A természeti örökség megőrzését és fenntartható módon történő fejlesztését nagymértékben elősegíthetné egy olyan személy alkalmazása, aki kiemelt feladatoként szervezhetné a természetvédelmi jellegű programokat. A pénzügyi lehetőségek miatt erre natúrparki szinten látunk lehetőséget, döntően pályázati forrásból finanszírozva. A rendelkezésre álló (jogi) eszközök köre bővíthető, illetve a pályázati finanszírozás könnyebben megteremthető, ha e személy természetvédelmi őrként végzi tevékenységét. Jelen jogszabályi környezetben erre önkormányzati természetvédelmi őrként van lehetőség, célszerűen a Hét patak gyöngye Natúrpark

létrehozását kezdeményező és a fejlesztési koncepcióban vállaltak végrehajtásában kiemelt szerepet játszó Alsómocsolád Község Önkormányzata szervezésében.

Önkormányzati természetvédelmi őrk foglalkoztatására, illetve önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat létrehozására⁸ a Tvt. ad felhatalmazást, a részletszabályokat pedig a természetvédelmi örökre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról szóló 4/2000. Kormányrendelet tartalmazza.

A természetvédelmi őr(ök) kiemelt feladatai lehetnek:

- a védett természeti területek és értékek rendszeres ellenőrzése, különös figyelemmel a gazdasági hasznosítás alatt álló védett természeti területekre (halastavak, erdei élőhelyek);
- a természeti és kultúrtörténeti értékek bemutatását, környezeti és turisztikai célú hasznosítását szolgáló környezetarchitektúra elemek rendszeres felügyelete, rongálásuk esetén a csere lebonyolítása;
- közreműködés a helyi erdei iskola környezeti nevelési programjának lebonyolításában;
- szakvezetési túszerkezése natúrparki helyi szakvezetőként, további helyi szakvezetők bevonása a natúrpark természeti és kultúrtörténeti örökségének bemutatására, a környezeti nevelési és turisztikai kínálat bővítésére;
- a natúrparki és táji tudatosságot erősíti programok szervezése.

Az alkalmazásra kerülő személynek hivatalba lépése előtt természetvédelmi őri vizsgát kell tennie, majd évente rendszeresen továbbképzésen köteles részt venni. Az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat tagjai, illetőleg az önkormányzati természetvédelmi őrk rendszeres kapcsolatot tartanak fenn a működési terü-

⁸ A 4/2000. Korm. rendelet 9. § (2) és (3) bekezdése szerint önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat létrehozására akkor kerülhet sor, ha az önkormányzat – vagy több önkormányzat közösen – legalább 3 fő önkormányzati természetvédelmi őrt alkalmaz. Ha a település (vagy települések) 3-nál kevesebb önkormányzati természetvédelmi őrt alkalmaznak, önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat nem alakítható, a természetvédelmi őr a jegyző irányításával látja el szolgálatát.

letével érintett nemzetipark-igazgatóság (Duna–Dráva NPI) adott tájegységben működő természetvédelmi őreivel, ami natúrparki és települési szinten is tovább erősítheti a természeti és kultúrtörténeti örökség védelmét.

A 4/2000. Korm. rendelet 1. § (5) bekezdés előírása alapján A 4/2000. Korm. rendelet 1. § (5) bekezdés előírása alapján a jegyzőnek a természetvédelmi őrszolgálatról, illetőleg az alkalmazott önkormányzati természetvédelmi örökről – a létrehozást, illetve alkalmazást követő 15 napon belül – tájékoztatnia kell az illetékes minisztériumot (jelenleg Földművelésügyi Minisztérium).

Ütemezés: a pályázati lehetőségek függvényében

■ 2.4.3. Természetvédelmi témájú kutatási, tervezési és képzési jellegű feladatok

Cél: A természeti-táji örökség megőrzésének és fenntartható módon történő hasznosításának szakmai megalapozása, elősegítése.

Célállapot: A természetvédelmi kezelés és hasznosítás mindig tervszerűen, a leghatékonyabb megoldások alkalmazásával valósul meg.

Programok:

Kutatás-képzés-1:

A HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK KEZELÉSI TERVEINEK ELKÉSZÍTÉSE

A programot részletesen az *Igazgatás-2.* pont alatt ismertetjük.

Kutatás-képzés-2:

TÉRSÉGI SZINTŰ TERMÉSZETVÉDELMI ADATBÁZISOK LÉTREHOZÁSA

Törekedni kell arra, hogy a térségre vonatkozóan rendelkezésre álló vagy újonnan keletkező összes természeti, táji jellegű adat egységes szerkezetű adatbázisba kerüljön, lehetővé téve az összefüggések mélyebb szintű elemzését. Az adatbázis releváns részeit nyilvános felületen javasolt mindenki számára elérhetővé tenni, illetve hasznosításukat beépíteni az erdei iskola és a térségben működő általános és középiskolák oktatási-nevelési programjába.

E program megteremtheti annak az alapját, hogy a térség hazai vagy akár nemzetközi természetvédelmi kutatási mintaterületekké váljék, illetve kultúrtáj jellegű referenciaterrületként szolgálja az állami természetvédelem által végzett környezeti monitorozást. A felsőfokú oktatási intézményekkel meglévő kapcsolatokat továbbfejlesztve a térség a jövőben felsőfokú oktatási intézmények számára terepi kutatóműhelyként szolgálhat, segítheti ezzel a természetvédelmi kutatásokat és a természettudományi jellegű tantárgyak oktatását. Mindezek hozzájárulhatnak a térség gazdasági megerősödéséhez, és ezzel az örökségvédelem pénzügyi hátterének megteremtéséhez, megerősítéséhez.

Ütemezés: a pályázati lehetőségek függvényében

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság, a térség általános és középiskolái, felsőfokú oktatási intézmények, egyéb szakértők

Kutatás-képzés-3:

NATÚRPARKI HELYI SZAKVEZETŐK KÉPZÉSE ÉS ALKALMAZÁSA

A természeti és kultúrtörténeti örökség bemutatásának egyik legeredményesebben alkalmazható módja a *szakvezetővel történő látogatás*. A természeti és kultúrtörténeti örökségi elemeket a látogatók szemében a leghitelesebb módon helybéli túravezetők tudják bemutatni.

A helyi túravezetők alkalmazásának elengedhetetlen feltétele egy *képzési program* beindítása, amelynek során az önként jelentkezők a helyi természeti és kultúrtörténeti örökség mellett a bemutatás módszertanával is megismerkednének. A képzés kiemelt célja és egyben módszere a természeti-táji örökségről rendelkezésünkre álló hagyományos, helyi tudás és a modern, szakmai ismeretek „vegýtése”, vagyis a képzők és a képzésben részt vevők tudáscseréje. A képzés tapasztalatait a szakvezetők későbbi felkészülését, továbbfejlődését, valamint további érdeklődők bevonását is segítő kiadványban célszerű összegezni.

A képzést eredményesen teljesítőket az önkormányzat alkalmi megbízások keretében kérheti fel a natúrparkba érkező csoportok kalauzolására. E hazai viszonylatban újszerű szakvezetéses túrákat – megfelelő érdeklődés esetén – állandó időpontokban is meg lehet hirdetni.

A programot natúrparki keretek között célszerű megszervezni. A program a helyi foglalkoztatás növelésével kiemelten járulhat hozzá a helyi közösségek természeti-táji örökséghez való kötődésének és natúrparki tudatosságának erősítéséhez, a természetvédelem társadalmi elfogadottságának helyi szinten történő növeléséhez, továbbá a natúrpark turisztikai kínálatának szélesítéséhez és autentikusabbá tételéhez.

Ütemezés: a pályázati lehetőségek függvényében

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, szakértők (képzés)

Kutatás-képzés-4:

NATÚRPARKI TUDÁSÁTADÓ MŰHELYEK SZERVEZÉSE

A helyi tudás átadása érdekében a térségben élő „tudásőrzők” bevonásával *helyi tudásátadó műhelyeket* javasolt szervezni. A természeti-táji adottságok alapján kiemelten javasolt kezelni a hagyományos gazdálkodásra vonatkozó ismeretek átadását. A műhelyeket natúrparki szinten javasolt szervezni. E programokhoz kapcsolódva érdemes átgondolni a „natúrparki tudásőrző” cím adományozásának megszervezését.

Ütemezés: 2016. II. félévtől folyamatos

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, helyi „tudásőrzők”, szakértők (túravezetés)

Kutatás-képzés-5:

NATÚRPARKI SZINTŰ KISTÉRSÉGI ÉRTÉKTÁR ELKÉSZÍTÉSE KÖZÖSSÉGI TÁJÉRTÉKGYŰJTÉS KERETÉBEN

A program során sort kell keríteni azoknak a tájra jellemző természeti értékeknek, képződményeknek és emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elemeknek a felvételezésére, tudományos feldolgozására, amelyeknek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van. Az egyedi tájértékek a tájak egyedi karakterének fontos befolyásoló tényezői, így megőrzésük hozzájárul a vonzó települési környezet és a turisztikai vonzerő fenntartásához. A felmérésre – a helyi tudás hasznosítása és a helyi „erők” megőrzés érdekében történő mozgósítása érdekében – a helyi közösség aktív bevonásával, a közösségi tájérték-gyűjtés elmúlt években kidolgozott módszertana alapján javasolt sort keríteni. A tájértékeket a helybéli lakossággal és a településre érkező turistákkal a község turisztikai weboldalán keresztül és egy közérthető, ugyanakkor szakszerű módon megírt, színvonalasan kivitelezett kiadvány segítségével javasolt megismertetni.

Ütemezés: 2016. II. félévtől a pénzügyi lehetőségek függvényében

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, helyi „tudásőrzők”, szakértői csoport (szakmai koordináció)

Kutatás-képzés-6:

A BEMUTATÁSI HÁLÓZAT TERVEZETT ELEMEI ÉS A KAPCSOLÓDÓ KÖRNYEZET-ARCHITEKTÚRA ELEMÉK KONCEPCIÓ- ÉS KIVITELI TERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSE

A tervezett bemutatóhelyek és az egyéb kapcsolódó létesítmények – ld. *Fenntartható hasznosítás-2.* – kialakítását megelőzően el kell készíttetni a részletes koncepció- és kiviteli terveket, beleértve az új arculat megtervezését is.

Ütemezés: 2016. II. félévtől a pénzügyi lehetőségek függvényében

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, szakértői csoport (tervezés)

Kutatás-képzés-7:

A HÉT PATAK GYÖNGYE NATÚRPARK FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA, MEGÚJÍTÁSA

Javasolt felülvizsgálni és megújítani a Hét patak gyöngye Natúrpark 2011-ben 5 éves tervezési és megvalósítási időszakokkal készült fejlesztési koncepcióját. A natúrparki fejlesztési koncepciót összhangba kell hozni „A magyarországi natúrparok fejlesztési koncepciója 2015-2030” című szakmai dokumentummal, amelyet 2016-ban fogadtak el a témafelelős szervezetek. A fejlesztési koncepció felülvizsgálati folyamatába a szakmai pillérek mentén célszerű bevonni a natúrparki térség egyéb szakmai szervezeteinek képviselőit is annak érdekében, hogy átláthassák a rendszert, láthassák a natúrparki együttműködésben rejlő lehetőségeket, ezzel is

segítve a megvalósítást. Fontos, hogy a natúrpark fejlesztési tervének felülvizsgálata megfelelően legyen kommunikálva a térségben élők és gazdálkodók felé, lehetőség szerint elérve, hogy valamilyen módon bekapcsolódjanak a megvalósítás folyamatába.

Ütemezés: 2016. II. félév

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, a natúrparki térség egyéb érintett szakmai szervezetei, a natúrparki térségben élők és gazdálkodók, szakértői csoport (szakmai koordináció)

Kutatás-képzés-8:

ALSÓMOCOLÁD KÖZSÉG TERMÉSZETVÉDELMI ALAPTERVE 2016–2021 FELÜLVIZSGÁLATA, MEGÚJÍTÁSA

Az alaptervet tervezési és megvalósítási időszakának utolsó évében javasolt felülvizsgálni.

Ütemezés: 2021. II. félév

Közreműködők: szakértői csoport (szakmai koordináció)

■ 2.4.4. Táji léptékű együttműködések

Cél: A természeti-táji örökség megőrzését és fenntartható módon történő hasznosítását segítő együttműködések kialakítása, erősítése.

Célállapot: A természeti-táji örökség megőrzését és fenntartható módon történő hasznosítását hatékonyan segítő partnerhálózat működése.

Együttműködés-1:

Együttműködés kialakítása a térség egyéb, természet- és tájvédelmi jellegű feladatokat végző szervezeteivel

A természetvédelmi programok hatékonyságának növelése érdekében javasolt felvenni a kapcsolatot a térség egyéb természet- és tájvédelmi jellegű feladatokat végző szervezeteivel, mind települési, mind natúrparki szinten. Kiemelt stratégiai partnerként javasolt tekinteni a működési területével érintett Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságra, a dél-dunántúli térség másik natúrparkjára, a törökkopányi központú Koppányvölgy Natúrparkra, amelynek munkaszervezeti feladatit a Völgy Hangja Egyesület látja el, valamint Dombóvár Város Önkormányzatára, amely szervezet több mint egy évtizedes múltra visszatekintő, hasonló szellemiségű természetvédelmi programot visz és tervezi a két térségbeli natúrparkkal való együttműködést⁹.

Az együttműködés témái lehetnek például a környezeti nevelési, szemléletformálási programok közös lebonyolítása, a természetvédelmi őrzés (pl. az önkormányzati és a polgári természetőr rendszeren keresztül), a helyi termékeket előállító termelők csatlakozása a nemzetipark-igazgatóság által koordinált Nemzeti Parki Termék védjegyrendszerhez, valamint a nemzetipark-igazgatósági szakemberek szakmai közreműködése a helyi védelemre tervezett természeti területek természetvédelmi kezelési terveinek elkészítésében. Az együttműködést a szakmai színvonal emelése érdekében közös képzési, tudásátadó programokkal célszerű erősíteni.

Ütemezés: 2016. II. félévtől folyamatos

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület

⁹ Dombóvár Város Önkormányzata 2004-ben hozta létre és azóta is kiemelten kezeli a Kis-Konda-patak völgye helyi jelentőségű természetvédelmi területet. A Kis-Konda-patak völgyében észak-déli irányban húzódó zöldfelületek térségi jelentőségű ökológiai folyosóként kapcsolatot teremtenek délen a Hegyhát, északon a Koppány mente megmaradt nagyobb összefüggő zöldfelületei között.

Együttműködés-2:

Együttműködési programok kialakítása természettudományi jellegű felsőfokú oktatási intézményekkel

A természet- és tájvédelmi jellegű programok hatékonyságának növelése érdekében országos szinten javasolt felvenni, illetve erősíteni a kapcsolatot olyan felsőfokú oktatási intézményekkel, ahol a természet- és tájvédelemhez kapcsolódó képzések folynak. Kiemelt partnerként javasolt tekinteni a dél-dunántúli térség felsőfokú intézményére, a Pécsi Tudományegyetemre, valamint a Szent István Egyetem Tájépítészeti Karára.

Az együttműködés témái lehetnek például a környezeti nevelési, szemléletformálási programok közös lebonyolítása, a természetvédelmi őrzés (pl. az önkormányzati és a polgári természetőr rendszeren keresztül), a natúrparki termelők csatlakozása a nemzetipark-igazgatóságok által koordinált Nemzeti Parki Termék védjegyrendszerhez, valamint a nemzetipark-igazgatósági szakemberek szakmai közreműködése a helyi védelemre tervezett természeti területek természetvédelmi kezelési terveinek elkészítésében. Az együttműködést a szakmai színvonal emelése érdekében közös képzési, tudásátadó programokkal célszerű erősíteni.

Ütemezés: 2016. II. félévtől folyamatos

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület

■ 2.4.5. Pénzügyi források biztosítása

Cél: A természeti örökség megőrzését és hasznosítását szolgáló programok pénzügyi alapjainak megteremtése.

Célállapot: A tervezett programok megvalósítását nem akadályozzák pénzügyi akadályok.

Programok:

Forrás-1:

PÁLYÁZATOK ÖSSZEÁLLÍTÁSA ÉS BENYÚJTÁSA A TERMÉSZETI-TÁJAI ÖRÖKSÉG MEGŐRZÉSÉT ÉS FENNTARTHATÓ MÓDON TÖRTÉNŐ FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ PROGRAMOK FINANSZÍROZÁSÁRA

Az önkormányzatnak – együttműködésben a térségbeli partnerekkel – a továbbiakban is rendszeresen részt kell venni az Európai Unió, országos és regionális szintű pályázatokban. Szükség szerint a pályázati önrészt az önkormányzati költségvetésből biztosítani javasolt.

Kiemelten javasolt az Európai Unió szervezetek által közvetlenül kiírt pályázatokon való részvétel, a térségbeli szakmai partnerekkel, esetleg a testvértelepülésekkel együttműködésben.

Ütemezés: 2016. II. félévtől folyamatos

Közreműködők: Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület, a térség egyéb természetvédelmi és vidékfejlesztési jellegű feladatokat ellátó szervezetei, szakértők (szakmai koordináció)

Az Alsómocsolád Község Természetvédelmi Alapterve tervezési időszakára (2016-2021) vonatkozó természetvédelmi programokat a 3. mellékletben szereplő táblázatban összegeztük.

Alsómocsolád közigazgatási területén előforduló védett és közösségi jelentőségű fajok

Forrás: Havasi László (2009) és saját terepi megfigyelések (2016)

Megjegyzés:

- A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet alapján
- közösségi jelentőségű = az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj

Védett növényfajok	Előfordulási hely	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték	Megjegyzés
Kikeleti hóvirág (<i>Galanthus nivalis</i>)	Virágsűrű, Róka-gödör	védett	10 000 Ft	
Nemes májvirág (<i>Hepatica nobilis</i>)	Virágsűrű, Róka-gödör	védett	5 000 Ft	
Széles pajzsika (<i>Dryopteris dilatata</i>)	Virágsűrű, Róka-gödör	védett	5 000 Ft	
Mocsári csorbóka (<i>Sonchus palustris</i>)	Szent András-patak torkolati szakasza	védett	5 000 Ft	

Védett állatfajok	Előfordulási hely	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték	Megjegyzés
Sárgahasú unka (<i>Bombina variegata</i>)	halastavak	védett	50 000 Ft	előfordulása megerősítésre szorul
Barna varangy (<i>Bufo bufo</i>)	halastavak	védett	10 000 Ft	
Zöld varangy (<i>Bufo viridis</i>)	halastavak	védett	10 000 Ft	
Erdei béka (<i>Rana dalmatina</i>)	halastavak	védett	10 000 Ft	
Kecskebéka (<i>Rana esculenta</i>)	halastavak	védett	10 000 Ft	
Zöld levelibéka (<i>Hyla arborea</i>)	halastavak	védett	10 000 Ft	
Pettyes gőte (<i>Triturus vulgaris</i> vagy <i>Lissotriton vulgaris</i>)	halastavak	védett	10 000 Ft	előfordulása megerősítésre szorul
Fali gyík (<i>Podarcis muralis</i>)	halastavak	védett	25 000 Ft	

Védett állatfajok	Előfordulási hely	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték	Megjegyzés
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	halastavak	védett	10 000 Ft	
Erdei sikló (<i>Elaphe longissima</i>)	Virágsűrű	védett	50 000 Ft	
Fürge gyík (<i>Lacerta agilis</i>)	halastavak	védett	25 000 Ft	
Zöld gyík (<i>Lacerta viridis</i>)	halastavak	védett	25 000 Ft	
Vízisikló (<i>Natrix natrix</i>)	halastavak	védett	25 000 Ft	
Kockás sikló (<i>Natrix tessellata</i>)	halastavak	védett	25 000 Ft	
Lábatlangyík (<i>Anguis fragilis</i>)	erdei és füves élőhelyek	védett	25 000 Ft	
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	halastavak	védett	50 000 Ft	
Kardoslepke (<i>Iphiclides podalirius</i>)	kertek	védett	10 000 Ft	
Fecskefarkú lepke (<i>Papilio machaon</i>)	kertek	védett	10 000 Ft	
Atalantalepke (<i>Vanessa atalanta</i>)	tóparti legelő	védett	5 000 Ft	
Nappali pávaszem (<i>Inachis io</i>)	tóparti legelő	védett	5 000 Ft	
Orrszarvűbogár (<i>Oryctes nasicornis</i>)	vasútállomás környéke	védett	50 000 Ft	farakásokon
Nagy szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	erdei élőhelyek, kastélypark	védett	10 000 Ft	
Imádkozósáska (<i>Mantis religiosa</i>)	füves élőhelyek	védett	5 000 Ft	
Rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	halastavak	fokozottan védett	1 000 000 Ft	táplálkozni jár a halastavakra
Uhu (<i>Bubo bubo</i>)	erdei élőhelyek	fokozottan védett	500 000 Ft	
Cigányréce (<i>Aythya nyroca</i>)	halastavak	fokozottan védett	500 000 Ft	
Vadmacska (<i>Felis silvestris</i>)	erdei élőhelyek	fokozottan védett	250 000 Ft	
Európai vidra (<i>Lutra lutra</i>)	halastavak	fokozottan védett	250 000 Ft	
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	halastavak	fokozottan védett	100 000 Ft	
Törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>)	halastavak	fokozottan védett	100 000 Ft	

Védett állatfajok	Előfordulási hely	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték	Megjegyzés
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	halastavak	fokozottan védett	100 000 Ft	
Piroslábú cankó (<i>Tringa totanus</i>)	halastavak	fokozottan védett	100 000 Ft	
Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>)	halastavak környéke	fokozottan védett	100 000 Ft	korábban fészkelte, jelenleg csak táplálkozni jár
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	löszfalak	fokozottan védett	100 000 Ft	
Gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>)	templom	fokozottan védett	100 000 Ft	
Erdei pele (<i>Dryomys nitedula</i>)	erdei élőhelyek	fokozottan védett	100 000 Ft	
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	halastavak	védett	50 000 Ft	
Kanalas réce (<i>Anas clypeata</i>)	halastavak	védett	50 000 Ft	
Barátréce (<i>Aythya ferina</i>)	halastavak	védett	50 000 Ft	
Vízityúk (<i>Gallinula chloropus</i>)	halastavak	védett	50 000 Ft	
Kis lile (<i>Charadrius dubius</i>)	halastavak környéke	védett	50 000 Ft	
Függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>)	halastavak környéke	védett	50 000 Ft	
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	halastavak környéke	védett	50 000 Ft	
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	Szent András-patak, halastavak	védett	50 000 Ft	
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	tóparti erdők	védett	50 000 Ft	
Közép fakopáncs (<i>Dendrocopos médius</i>)	Virágsűrű, Róka-gödör, kastélypark	védett	50 000 Ft	
Kis fakopáncs (<i>Dendrocopos minor</i>)	Virágsűrű, Róka-gödör, kastélypark	védett	50 000 Ft	
Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)	temetőkert	védett	50 000 Ft	
Macskabagoly (<i>Strix aluco</i>)	temetőkert, erdei élőhelyek	védett	50 000 Ft	
Karvalyposzáta (<i>Sylvia nisoria</i>)	tóparti cserjésedő legelő	védett	50 000 Ft	
Kerti poszáta (<i>Sylvia borin</i>)	tóparti cserjésedő legelő	védett	50 000 Ft	

Védett állatfajok	Előfordulási hely	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték	Megjegyzés
Füsti fecske (<i>Hirundo rustica</i>)	települési belterület	védett	50 000 Ft	
Molnárfecske (<i>Delicon urbica</i>)	települési belterület	védett	50 000 Ft	
Kerti rozsdafarkú (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	védett	50 000 Ft	
Nagy pele (<i>Glis glis</i>)	erdei élőhelyek, kastélypark	védett	50 000 Ft	
Közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>)	erdei élőhelyek, kastélypark, települési belterület	védett	50 000 Ft	
Nádi rigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	halastavak környéke	védett	25 000 Ft	
Cserregő nádiposzáta (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	halastavak környéke	védett	25 000 Ft	
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	erdők, mezőgazdasági területek	védett	25 000 Ft	
Erdei szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>)	Szent András-patak mente, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Csuszka (<i>Sitta europea</i>)	erdei élőhelyek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Szécinege (<i>Parus major</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>)	kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Barázdabillegető (<i>Motacilla alba</i>)	halastavak környéke	védett	25 000 Ft	
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Sárgarigó (<i>Oriolus oriolus</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Citromsármány (<i>Emberiza citrinella</i>)	cserjésedő gyümölcsösök	védett	25 000 Ft	
Kis poszáta (<i>Sylvia curruca</i>)	cserjésedő legelők	védett	25 000 Ft	
Mezei poszáta (<i>Sylvia communis</i>)	cserjésedő legelők	védett	25 000 Ft	

Védett állatfajok	Előfordulási hely	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték	Megjegyzés
Meggyvágó (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	cserjésedő legelők	védett	25 000 Ft	
Barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>)	kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>)	cserjésedő legelők és gyümölcsösök, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Mezei veréb (<i>Passer montanus</i>)	kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Tengelic (<i>Carduelis carduelis</i>)	kertek, kastélypark	közösségi jelentőségű	25 000 Ft	
Zöldike (<i>Carduelis chloris</i>)	kertek, kastélypark	közösségi jelentőségű	25 000 Ft	
Kenderike (<i>Carduelis cannabina</i>)	kertek, kastélypark	közösségi jelentőségű	25 000 Ft	
Házi veréb (<i>Passer domesticus</i>)	kertek, kastélypark	közösségi jelentőségű	25 000 Ft	
Bütykös hattyú (<i>Cygnus olor</i>)	halastavak	közösségi jelentőségű	25 000 Ft	
Seregély (<i>Sturnus vulgaris</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	közösségi jelentőségű	25 000 Ft	
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	erdei élőhelyek, kastélypark	közösségi jelentőségű	25 000 Ft	
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	cserjésedő legelők	védett	25 000 Ft	
Keleti sünn (<i>Erinaceus concolor</i>)	erdei élőhelyek, kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Mókus (<i>Sciurus vulgaris</i>)	erdei élőhelyek, kastélypark	védett	25 000 Ft	
Vakond (<i>Talpa europea</i>)	kertek, kastélypark	védett	25 000 Ft	

A helyi védetté nyilvánítás folyamata¹⁰

Előkészítő szakasz

Védetté nyilvánításra bárki javaslatot tehet. A védetté nyilvánítás előkészítése hivatalból indul meg.

A terület védetté nyilvánítását a települési önkormányzat készíti elő. A védelemre tervezett területek és értékek listájának összeállítását szakmai előkészítésnek szükséges megelőznie. A szakmai megalapozás alapján elkészült listát – a védetté nyilvánítás indokoltságát alátámasztó dokumentumokkal együtt – a jegyzőnek el kell küldenie a működési területével érintett nemzeti park-igazgatóságnak (Duna-Dráva NPI), hogy az kívánja-e a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítását. Az igazgatóság nyilatkozatát 60 napon belül köteles megadni. Ha a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítása indokolt, az igazgatóság a védetté nyilvánítás előkészítését hivatalból folytatja le. Ha nem, az önkormányzat joga a védetté nyilvánítás folyamatának folytatása.

Az önkormányzatnak az érintettek véleményének megismerése érdekében egyeztető tárgyalást kell szerveznie. A védelemre tervezett terület tulajdonosa és minden érdekelt írásban nyilváníthat véleményt.

Az érintettek véleményének ismeretében az önkormányzat összeállítja a védetté nyilvánító rendelet tervezetét, és az írásbeli nyilatkozatokkal együtt a képviselő-testület elé terjeszti.

Védetté nyilvánítás

A Tvt. 22. §-a alapján a helyi védelemre érdemes természeti területeket a települési önkormányzat rendeletben nyilváníthatja védetté. A rendeletnek tartalmaznia kell:

- a védetté nyilvánítás tényét;
- a természetvédelmi értékek megnevezését;
- a terület jellegét, kiterjedését;
- a védelem alá vont földrészletek helyrajzi számait (erdőknél az erdőrészletek üzemtervi jelét);
- a védetté nyilvánítás indokát, természetvédelmi célját;
- a védett területen alkalmazandó kezelési módokat, területhasználati, gazdálkodási, építési stb. korlátozásokat és tilalmakat;
- az egyes korlátozások és tilalmak alóli esetleges felmentéseket;
- a természetvédelmi hatóság engedélyéhez, illetve hozzájárulásához kötött tevékenységek körét;
- a terület természetvédelmi kezelési tervének jogszabályi („C”) részét.

A jogszabály mellékletének célszerű tartalmaznia a terület elhelyezkedését bemutató térképvázlatot.

A terület védetté nyilvánításának tényét be kell jegyezni a földhivatali és az önkormányzati ingatlan-nyilvántartásba.

¹⁰ A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) alapján csak az érintett természeti területek és értékek kapcsán releváns feladatokat mutatjuk be.

Ideiglenes védetté nyilvánítás

Ha valamely védelemre tervezett terület jelentős károsodásának veszélye áll fenn, az önkormányzat – a védetté nyilvánítási folyamat kihagyásával – a területet azonnal végrehajtható határozattal ideiglenesen védetté nyilváníthatja. A határozatban előírhatja a terület kezelésével, a természeti értékek megóvásával kapcsolatos kötelezettségeket, továbbá a veszélyeztető tevékenység folytatását korlátozhatja, felfüggesztheti, illetve megtilthatja. Az ideiglenes védettség a végleges védettséget kimondó jogszabály hatálybalépéséig, de legfeljebb 3 hónapig tartható fenn.

Védelem feloldása

A védett természeti terület vagy érték védettségét fel kell oldani, ha annak fenntartását természetvédelmi szempontok a továbbiakban nem indokolják. A védettség a feloldásához be kell szerezni a működési területével érintett nemzetiparkigazgatóság (Duna–Dráva NPI) véleményét.

A védettség feloldását követően a védettség tényét az ingatlan-nyilvántartásban törölni kell.

<i>Program kódja</i>	<i>Program megnevezése</i>	<i>Ütemezés</i>
<i>Jogi védelem-1.</i>	Az arra érdemes védett természeti területek és értékek helyi szintű természetvédelmi oltalom alá helyezése	2016. IV. negyedév és 2017. I. negyedév, felülvizsgálat 3 évente
<i>Kezelés-1-4.</i>	A helyi védett természeti területek és értékek természetvédelmi kezelése	folyamatos
<i>Kezelés-5.</i>	Együttműködési program a magántulajdonban lévő védett természeti területek természetvédelmi kezelésére	folyamatos
<i>Kezelés-6.</i>	Élőhely-fejlesztés közösségi közreműködéssel	folyamatos
<i>Kezelés-7.</i>	Tájértékek helyreállítása, állagmegóvása közösségi akció keretében	2016. II. félévtől folyamatos, illetve a pályázati lehetősége függvényében
<i>Fenntartható hasznosítás-1.</i>	A gyalogos és kerékpáros túraútvonal-hálózat fejlesztése, különös tekintettel a Hét patak gyöngye Natúrpark többi településére	2016. II. félévtől a pályázati lehetőségek függvényében
<i>Fenntartható hasznosítás-2.</i>	A meglévő környezeti nevelési és (öko)turisztikai infrastruktúra továbbfejlesztése, különös tekintettel a Hét patak gyöngye Natúrparkra	2016. II. félévtől a pályázati lehetőségek függvényében folyamatos
<i>Fenntartható hasznosítás-3.</i>	Tájséták és egyéb természetvédelmi tematikájú közösségi rendezvények szervezése	2016. II. félévtől folyamatos
<i>Fenntartható hasznosítás-4.</i>	A község turisztikai weboldalának folyamatos frissítése	folyamatos
<i>Igazgatás-1.</i>	Az önkormányzati értékvédelmi rendelet felülvizsgálata	2016. IV. negyedév és 2017. I. negyedév; későbbi módosítás szükség szerint
<i>Igazgatás-2.</i>	A helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelési terveinek elkészítése	2016. IV. évtől a pénzügyi lehetőségek függvényében
<i>Igazgatás-3.</i>	A helyi védelemre tervezett természeti területek ingatlan-nyilvántartási rendezése	2017
<i>Igazgatás-4.</i>	Természetvédelmi igazgatási és hatósági feladatok helyi szintű ellátása	folyamatos

<i>Program kódja</i>	<i>Program megnevezése</i>	<i>Ütemezés</i>
<i>Intézmény-1.</i>	A táji léptékű együttműködést segítő szervezetrendszer megerősítése, működtetése	2016. II. félév
<i>Intézmény-2.</i>	Természetvédelmi őr(ök) foglalkoztatása natúrparki szinten	a pályázati lehetőségek függvényében
<i>Kutatás-képzés-1.</i>	A helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelési terveinek elkészítése	2016. IV. évtől a pénzügyi lehetőségek függvényében
<i>Kutatás-képzés-2.</i>	Térségi szintű természetvédelmi adatbázisok létrehozása	a pályázati lehetőségek függvényében
<i>Kutatás-képzés-3:</i>	Natúrparki helyi szakvezetők képzése és alkalmazása	a pályázati lehetőségek függvényében
<i>Kutatás-képzés-4.</i>	Natúrparki tudásátadó műhelyek szervezése	2016. II. félévtől folyamatos
<i>Kutatás-képzés-5.</i>	Natúrparki szintű kistérségi értéktár elkészítése közösségi tájérték-gyűjtés keretében	2016. II. félévtől a pénzügyi lehetőségek függvényében
<i>Kutatás-képzés-6:</i>	A bemutatási hálózat tervezett elemei és a kapcsolódó környezetarchitektúra elemek koncepció- és kiviteli tervének elkészítése	2016. II. félévtől a pénzügyi lehetőségek függvényében
<i>Kutatás-képzés-7.</i>	A Hét patak gyöngye Natúrpark fejlesztési koncepciójának felülvizsgálata, megújítása	2016. II. félév
<i>Kutatás-képzés-8.</i>	Alsómocsolád Község Természetvédelmi Alapterve 2016–2021 felülvizsgálata, megújítása	2021. II. félév
<i>Együttműködés-1.</i>	Együttműködés kialakítása a térség egyéb, természet- és tájvédelmi jellegű feladatokat végző szervezeteivel	2016. II. félévtől folyamatos
<i>Együttműködés-2.</i>	Együttműködési programok kialakítása természettudományi jellegű felsőfokú oktatási intézményekkel	2016. II. félévtől folyamatos
<i>Forrás-1.</i>	Pályázatok összeállítása és benyújtása a természeti-táji örökség megőrzését és fenntartható módon történő fejlesztését szolgáló programok finanszírozására	2016. II. félévtől folyamatos